

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра практики англійської мови

На правах рукопису

ЖЕРДЕЦЬКА ЄЛИЗАВЕТА ІГОРІВНА

**СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТАМИ ЧАСУ Й ПРОСТОРУ В
СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність: 035.041 Філологія (Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)

Освітньо-професійна програма: Мова і література (англійська). Переклад

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

КАНОНІК НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____
засідання кафедри практики англійської мови
від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Еліна КОЛЯДА

ЛУЦЬК - 2024

АНОТАЦІЯ

Жердецька Єлизавета Ігорівна. **Семантичні та функціональні характеристики фразеологізмів з компонентами часу й простору в сучасній англійській мові.** Магістерська робота присвячена дослідженню семантичних та функціональних особливостей у часопросторових фразеологізмах англійської мови в контексті сучасної лінгвокультурології. Визначено, що простір і час як невід'ємні елементи реальності мають глибокий взаємозв'язок, що виражається через сприйняття і відображення в англійському фразеологічному дискурсі. Просторово-часовий континуум є важливою категорією, яка трансформується залежно від світогляду, культури та індивідуального сприйняття мовця.

Досліджено, що англійські фразеологізми відображають як циклічну, так і лінійну концепції часу, демонструючи його зв'язок із просторовими характеристиками. За результатами дослідження було проаналізовано 150 фразеологізмів, розподілених за п'ятьма семантичними групами часу та трьома групами простору. Окрему групу становили фразеологізми, які органічно поєднують у собі компоненти простору й часу (4 одиниці). Найчастотнішими виявилися фразеологізми тематичної групи з семантикою якості та особливостей часу, зі значенням «мінливість, швидкоплинність, раптовість та поступовість» та фразеологізми тематичної групи пов'язані з рухом у просторі.

Результати дослідження показали, що взаємозв'язок між простором і часом, який відображається у фразеологізмах, має глибоке значення для формування англійської лінгвокультури. На основі отриманих даних зроблено висновки про взаємодоповнення категорій простору та часу в англійській фразеології.

Ключові слова: фразеологія, семантика, фразеологічна одиниця, час, простір, темпоральність та просторовість.

ABSTRACT

Zherdetska Yelyzaveta. **Semantic and functional characteristics of phraseological units with time and space components in modern English.** The master's thesis focuses on exploring the reflection of spatial and temporal characteristics within English phraseological units in relation to modern linguistic and cultural studies. It is determined that space and time as integral elements of reality have a deep interrelation, which is expressed through perception and reflection in English phraseological discourse. The space-time continuum is an important category that is transformed depending on the worldview, culture and individual perception of the speaker.

It is proved that English phraseology reflects both cyclic and linear concepts of time, demonstrating its connection with spatial characteristics. Based on the results of the study, 150 phraseological units have been analyzed, divided into five semantic groups of time and three groups of space. A separate group consisted of phraseological units that organically combine space and time components (4 units). The most frequent are the phraseological units of the thematic group with the semantics of the quality and peculiarities of time, with the meaning of “changeability, transience, suddenness and gradualness”, and the phraseological units which are related to movement in space.

The results of the study have shown that the relationship between space and time, which is reflected in phraseological units, is of profound importance for the formation of English linguistic culture. Based on the collected data, conclusions are made regarding the interdependence of the categories of space and time in English phraseology, and methodological recommendations for teaching English, in particular for explaining temporal and spatial aspects within phraseological units, are proposed.

Keywords: phraseology, semantics, phraseological units, time and space, temporality, spatiality.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Час і простір у філософії	8
1.2. Час та простір в лінгвістиці	133
1.3. Фразеологія та фразеосемантичне поле	222
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ЧАСУ І ПРОСТОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	301
2.1. Загальна характеристика фразеологізмів із семантикою часу в сучасній англійській мові	301
2.1.1. Часова перспектива фразеологізмів	312
2.1.2. Фразеологічні одиниці зі значенням частоти та тривалості часу	345
2.1.3. Фразеологізми, що відображають семантику якості та особливостей часу	378
2.1.4. Фразеологізми про стан життя та досвід людини	456
2.1.5. Циклічність часу в змісті фразеологізмів	523
2.2. Семантичні та функціональні особливості фразеологізмів із значенням простору (руху у просторі)	59
2.2.1. Просторові обмеження у фразеологічних одиницях	623
2.2.2. Значення місця та середовища у просторових фразеологізмах	656
2.3. Семантико-функціональні характеристики фразеологізмів з компонентами часу і простору	723
Висновки до розділу 2	767
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	823
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	890

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

DAI – словник американських ідіом, Dictionary of American Idioms . The McGraw-Hill Companies, 2005. 1098 p.

ODI – Оксфордський словник ідіом, Oxford Dictionary of Idioms. Second Edition. Oxford University Press, 2004. 352 p.

ФСП – фразеологічне семантичне поле.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Категорія темпоральності та просторовості є однією з найуніверсальніших і найпоширеніших у мовленні, оскільки більшість мовних одиниць тією чи іншою мірою містять часову та просторову семантику. Різні граматичні категорії враховують часопросторовий компонент у структурно-граматичному значенні мовних одиниць, що сприяє відображенню їхнього основного змісту або базується на ньому.

Сучасна лінгвістика зосереджується на функціональному підході до вивчення мовних явищ, що дозволяє здійснити системний і комплексний аналіз семантичних груп дієслів, зокрема через призму функціональної семантики. У рамках формальної граматики ці одиниці трактуються переважно з точки зору їх структури та морфологічних особливостей. Функціональний підхід до мовних досліджень пов'язаний із працями таких відомих лінгвістів, як О. П. Левченко [16], К. Городенська [8], Н. Гуйванюк, О. Гулига, Ф. Данеш, О. Єсперсен, А. Загнітко, Д. Дауті, Б. Комрі, М. Олсен.

У функціональній граматиці мовні одиниці аналізуються у взаємозв'язку з елементами оточення. Засоби різних рівнів, що виражають одне й те ж значення, утворюють єдину систему на основі їхніх спільних семантичних функцій. Концепція функціонально-семантичного поля підкреслює єдність змісту та форми мовних одиниць. При цьому смисловою основою функціонально-семантичного поля становить функціонально-семантична категорія, яка визначає його семантичний зміст і структуру.

Актуальність обраної теми визначається тим, що час і простір є однією з ключових категорій буття. Відтак, відображення семантики темпоральності та просторовості в мові визначає своєрідність цієї мови, формує сукупність її граматичних категорій.

Метою цієї роботи є визначення семантичних та функціональних особливостей фразеологічних одиниць з компонентом часу й простору в сучасній англійській мові.

Для досягнення мети роботи були поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати наукову активність досліджень функційно-семантичного поля часопросторовості;
- визначити місце фразеологічних одиниць у моделі функційно-семантичного поля часу та простору;
- виокремити методи побудови функційно-семантичного поля часу та простору в лінгвістичній теорії;
- виокремити та проаналізувати семантичні групи фразеологізмів із значенням часу та простору в сучасній англійській мові;
- охарактеризувати концепцію функціонально-семантичного поля часу і простору в сучасній англійській мові.

Об'єктом роботи є фразеологізми зі значенням часу і простору в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є семантичні та функціональні закономірності фразеологізмів із компонентами часу й простору в сучасній англійській мові..

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі **методи дослідження**. За допомогою описового методу узагальнено та систематизовано основні лінгвістичні особливості, придатні для аналізу функційно-семантичного поля часу та простору; для формування основного корпусу матеріалів дослідження був використаний метод добору й систематизації матеріалу. При аналізі фактичного матеріалу були використані компонентний, контекстний та кількісний аналіз. Протягом усього дослідження послідовно використовувався індуктивний метод, який полягає в аналізі явища від конкретного матеріалу до формулювання узагальнень і висновків. Доповненням до нього слугував описовий метод, що забезпечував спостереження за особливостями вживання фразеологічних одиниць із темпорально-просторовою семантикою.

Теоретичне значення дослідження полягає у системному підході до дослідження фразеологізмів зі значенням часу та простору в сучасній англійській

мові. Результати дослідження можуть послужити основою для подальшого вивчення семантичної та лексичної структури семантико- функціонального поля.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів для дослідження лексичної системи мови на основі моделі лексико-семантичних та тематичних груп, при подальшому вивченні теорії функціонально-семантичного поля, зокрема, фразеологізмів зі значенням часу та простору, складанні практичних методичних розробок, програм і посібників для лінгвістів, а також при розробці спецкурсів з вивчення теорії функціонально-семантичного поля. Результати дослідження можна використати у створенні електронного ресурсу, де було б представлено корпус основних функційно-семантичних полів англійської мови, в лексикографічній праці для адекватного відображення семантичної структури багатозначних слів.

Апробація результатів та публікації. Матеріали дослідження було опубліковано у молодіжному науковому віснику факультету іноземної філології Волинського національного університету імені Лесі Українки «SCIENTIA EST POTENTIA (Луцьк 2024 р.).

Обсяг і структура роботи. Магістерської робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний виклад роботи висвітлено на 82 сторінках. Бібліографія налічує 60 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Час і простір у філософії

Проблема визначення та опису категорії часу та простору завжди займала центральне місце як у традиційній лінгвістиці, так і в більшості сучасних теорій, зокрема тих, що змінювали одна одну за останні 30-40 років. Однак це питання залишається далеким від остаточного вирішення, оскільки його розв'язання значною мірою залежить від характеру теоретичного підходу, який використовує дослідник.

Дослідження концепту часу й простору у гуманітарних науках переважно має філософсько-культурне спрямування. Окремі лінгвістичні розвідки є радше винятком, аніж правилом. Час і простір переважно розглядається у контексті граматичних засобів його актуалізації, однак зі становленням антропоцентричної парадигми та появою когнітивно-дискурсивних студій, дослідження концепту часу набули нового звучання [20].

З лексико-граматичним полем, яке маніфестує сферу вживання вказівних слів, співвідноситься, дейктичне поле [27].

Дослідження науковців показують, що лексико-граматичні поля як мовні структури відіграють важливу роль також при дослідженні синтаксичної організації мови [42].

Не отримав однакової дефініції в дослідженнях лінгвістів термін «семантичне поле». Виникнення цього поняття дослідника пов'язує з поняттям «внутрішньої форми мови» і поряд з реальним світом і внутрішньою формою відносить його до основних понять, що визначає сутність мови і її закони.

Огляд теорії семантичних полів представлений в дослідженні Л.М. Васильєва. Спираючись на висловлювання дослідників XIX - першої чверті XX ст., науковець приходить до висновку про те, що ця теорія певною мірою вже має місце в лінгвістичній традиції в працях О. О. Потебні, О.М. Пешковського [11].

Семантичне поле розглядається в сучасній лінгвістиці як сукупність семантичних одиниць, пов'язаних з одним і тим же набором понять або об'єктів зовнішнього світу. Критерієм компонентів такого поля, згідно з О.В. Сівергіної, є суміжність значень [46].

У дослідженнях лексичних мікросистем виділяють лексико-семантичне поле, яке базується на позамовних зв'язках між денотатами. Елементи цього поля не можуть замінювати один одного, його ідентифікатор представляє собою словосполучення, часто штучно створене, що не входить в поле. При цьому лексико-семантичне поле включає як облігаторний компонент загальні слова і слова однієї і тієї ж частини мови [43].

Ряд учених кваліфікує дане поле як лексичне, або поле Тріра, розуміючи під ним «набір слів або лексем будь-якої мови, що володіють схожим змістом, тобто квазісинонімічними або антонімічними» [32]. До лексичного поля також належать слова, які мають фонетичну схожість, подібні дериваційні моделі та схеми синтаксичного управління. Таким чином, лексичне поле, охоплює значно ширший спектр, включаючи мовні поля, що в сучасній лінгвістиці правильно трактуються як мотиваційні, синтаксичні та інші [32].

Спираючись на ідеї В. Порцига, виділяють лексичне поле в межах єдиної частини мови, що «виступає в межах певного граматичного класу, який і сам є гранично великим (максимальним) лексичним полем даної категорії (тієї ж, що і граматичний клас)» [32].

З лексико-семантичним полем співвідноситься поняття «тезаурус». Тезаурус визначається ним як спосіб представлення семантичного простору. Дослідник підкреслює, що перевага тезауруса перед тлумачним словником полягає в тому, що він «розширює число можливих “точок доступу” до словникового складу мови, збільшуючи тим самим розмірність семантичного простору лексики» [26]. Для нього важливим є вхід через поняття або тему, завдяки чому здійснюється перехід від «поняття» до «слова». Таким чином, тезаурус побудований на понятійній, або тематичній, основі і дозволяє

знаходити слова і вирази, які адекватно передають відповідне поняття. З ним пов'язується поняття асоціативного поля.

Асоціативне поле, що виділяється науковцям, засноване на позамовних зв'язках денотатів і внутрішньомовних зв'язках слів. Ці зв'язки формуються за рахунок стимулу-ідентифікатора, що знаходиться всередині поля, за принципом асоціацій [26]. У цьому випадку використовують метод асоціативного експерименту, що демонструє психолінгвістичний підхід до вивчення цього поля.

Серед мовних полів в лінгвістиці виділяється також орнаментальне поле, яке в трактуванні отримує наступне визначення: «система реалізацій образотворчих засобів тексту з насиченою, підвищеною образністю як відображення особливого поетичного бачення світу». Зважаючи на думку науковця, орнаментальне поле являє собою особливий вид семантичного поля з властивою йому типологією і структурою стосовно тексту [40]. Інваріантним компонентом цього поля є образ, який породжує інші образи і створює образність художнього тексту.

Прагматичний аспект поля досліджується в різних працях, що розглядають «семантичне поле речення» [25].

Стосовно словотвірного рівня в лінгвістиці висувається теорія мотиваційного поля, а також словотворчого поля [21]. Словотвірне поле аналізує з позиції єдності узагальненої граматичної семантики, яка закладена в суфіксах з загальним словотворчим значенням. Згідно вченому, воно являє собою набір суфіксів, що володіють властивістю повідомляти похідним іменам одне і те ж загальне словотвірне значення; а також «один і той же пучок значень певних граматичних категорій: числа та істоти/неістоти» [44].

Інтерес представляє теорія мотиваційного поля, представлена в роботах З.В. Беркетова [7], пов'язана з проблемою систематизації лексики в мові. Вчений виводить систематизацію лексики за межі критерію семантичної близькості лексем і визначає «семантичний простір в межах лексем, які не мають на перший

погляд нічого спільного в значенні». Критерієм безперервності такого семантичного простору є мотиваційні відносини [7]. Під мотиваційними відносинами вчений розуміє структурно-субстанційні зв'язки, сутність яких полягає в єдності значення і форми мотиваційної лексеми.

Основою лексичних полів, як зазначають у дослідженнях, є обмежена група слів, яка формує системний центр інших лексем. Стосовно мотиваційних полів мова йде перш за все про ті лексеми, які володіють словотвірною активністю і виступають в якості компонентів вдруге утворених слів. Дані лексеми мотивують вторинні слова, що тягне за собою їхню систематизацію [21].

Мотиваційне поле представлене як «сукупність складних і похідних утворень, що включають до свого складу слово – “мотиватор” [7] як ядерний центр поля, що пронизує вдруге утворені слова в семантичному і формальному аспектах. Ілюстративним матеріалом, що доводить запропоновану теорію, в роботах З.В. Беркетова служить словотвірний рівень сучасної німецької мови. Автор дослідження звертає увагу на принципову відмінність мотиваційного поля від словотвірного гнізда [7].

При аналізі словотвірного гнізда, на думку науковця, проблема мотивації вирішується з точки зору формального підходу: встановлюються словотвірні типи в межах гнізд, визначається можливість утворення різних частин мови від початкового слова. У тих дослідженнях, в яких простежуються семантичні взаємозв'язки всередині гнізда, встановлюються ряди, що залежать від певних значень мотивуючої основи, з'ясовується модифікація лексичного значення цієї основи в залежності від сполучуваності з іншими словотвірними елементами [7]. Іншими словами, в основі теорії мотиваційного поля лежить семантична ознака як специфічна характеристика лінгвістичного поля взагалі.

Польовій інтерпретації піддаються мовні явища в дослідженнях науковців, які виділяють різні типи мовних полів [4]. Підкреслимо, що в указаних дослідженнях поле розглядається вже не просто як угруповання, а як принцип

організації цього угруповання, що базується на спільності семантики і функціях конституентів [5].

Дослідники одностайні в тому, що специфічною характеристикою функціонально-семантичних, лексико-семантичних і лексико-граматичних полів є міжрівневість. При цьому план змісту утворюють поняття, аналогічні поняттям, що відображаються граматичними категоріями, а план відображення представлений мовними засобами, які належать до лексичного, словотвірного, морфологічного, синтаксичного і контекстуального рівнів мови. Критерієм виділення даної категорії, за справедливим твердженням науковців, є спільність семантичної функції елементів, що перебувають у взаємодії та представляють її структурні компоненти [4].

Циклічне сприйняття часу до певної міри властиве всім культурам. Календарні цикли – річ універсальна. При цьому якщо не в усіх, то в дуже багатьох традиційних культурах циклічний час поєднувався із лінійним, поступальним часом. У китайській культурі сприйняття часу також поєднує в собі лінійне і циклічне начала, пов'язані з міфологічними і заснованими на них філософськими уявленнями про розгортання буття в формі спіралі. Ці уявлення проаналізував Л. Присяжнюк: «У своєму спонтанному зростанні космос диференціюється за п'ятірним принципом не тільки по горизонталі, але і по вертикалі на п'ять рівнів» [21]. Отже, космос у своєму розвитку формує спіральну структуру.

Уявлення про взаємне та послідовне перетворення першоелементів (основних станів) – це не просто давня абстрактна філософія, оскільки вони безпосередньо впливають на різні повсякденні практики. Наприклад, у китайських бойових і оздоровчих мистецтвах кожен елемент пов'язаний із конкретними типами ударів, захистів та іншими рухами. Тому мільйони людей, які займаються цими мистецтвами, щодня виконують певні послідовності рухів, а не будь-які інші. І, що ще більш важливо в повсякденному житті, кожен із елементів асоціюється з певним смаком, а значить, уявлення про циклічність

взаємодії елементів не можуть не відбиватися в рецептах китайської кухні і правилах поєднання страв за столом [21].

Щодо лінійного часу слід зауважити, що в мовній свідомості агенсом поступального руху виступає рід, а не саме час. Його поступальний рух сприймається не як біг вперед, а як безповоротний відхід кудись. Виходить, що покоління рухаються в часі вгору, до неба. Ті, хто починав цей рух раніше, зараз знаходяться вгорі, а ті, хто продовжує його зараз, – внизу. І вони звернені обличчям до неба, до своїх предків. Закінчуючи урок, ми уявно повертаємося до його початку, оглядаючи його від низу до верху.

Таким чином, справа не стільки в тому, що європейці сприймають час як лінійний, а китайці – як круговий [21]. У культурі і тих, і інших поєднуються образи лінійного руху вперед і вічного повторення. Відмінності полягають у нюансах. Отже, час і простір існують у взаємодії одне з одним, вони ніби крокують пліч-о-пліч та створюють загальну картину буття.

1.2. Час та простір в лінгвістиці

В ході розвитку суспільства і науки фактор часу і простору набуває все більшого значення, що викликає незмінний інтерес до вивчення категорій часопросторовості у всіх її аспектах.

Розглянемо категорію часу. У науці досліджуються різні аспекти категорії часу - філософський, фізичний, біологічний, астрономічний, геологічний, соціальний, психологічний, міфологічний, літературознавчий, лінгвістичний.

Темпоральність розглядають як лінгвістичний аспект часу, але враховується відмінність між функціонально-семантичною категорією темпоральності і граматичною категорією часу. Функціонально-семантична категорія темпоральності утворюється за допомогою мовних засобів, що належать до різних рівнів мови, а граматична категорія часу належить тільки до одного мовного рівня. Функціонально-семантична категорія охоплює більш

широкий мовний простір, у той час як граматична категорія виконує роль центру, або ядра, функціонально-семантичної категорії, найбільш спеціалізовано відображаючи зміст даної функціонально-семантичної категорії.

У семантичному відношенні категорія темпоральності в лінгвістиці розглядається у вузькому і широкому значенні. У вузькому значенні зазначена категорія включає в себе три аспекти: «одночасність (теперішнє) – передування (минуле) – проходження (майбутнє)» [14]. У широкому значенні темпоральність включає в себе також категорію таксису і часової локалізованості.

«Темпоральність – це семантична категорія, що відображає сприйняття і осмислення людиною часу позначуваних ситуацій та їх елементів по відношенню до моменту мовлення мовця чи іншої точки відліку» [14].

У розумінні і сприйнятті категорії часу носіями різних мов, як і в самому способі мислення представників різних культур, наявні певні відмінності. Ці відмінності виявляються в філософії та психології і, відображаючись у мовних одиницях, фіксуються в певній картині світу. Таким чином, мовна специфіка відображення категорії часу визначається, перш за все, особливостями національної культури.

В культурології час розглядається як форма ставлення людини до світу. «Час займає чільне місце в “моделі світу”, яка характеризує ту чи іншу культуру, разом із такими компонентами цієї моделі, як простір, причина, зміна, число, відношення чуттєвого і надчуттєвого світу, відношення індивідуального до загального і частини до цілого. У сукупності ці категорії представляють собою “сітку координат”, за допомогою яких люди, що належать до даної культури, сприймають світ і будують його образ» [17]. Польський і австралійський лінгвіст А. Вежбицька вказує, що час є однією з семантичних універсалій мови, властивою кожному висловлюванню у всіх природних мовах [12].

У категорії часу прийнято розділяти реальний час, концептуальний час і мовний час. Співвіднесеність цих видів часу тісно пов'язана з такими поняттями

культурології та лінгвістики, як картина світу, концептуальна модель світу і мовна модель світу.

Німецький філософ М. Хайдеггер при аналізі поняття «картина світу» звернув увагу на зміст складових його компонентів - «картина» і «світ». З його точки зору, «світ виступає тут як позначення суцього в цілому. ... Картина світу, за своєю суттю зрозуміла, означає, таким чином, не картину, яка зображує світ, а світ, зрозумілий в сенсі такої картини» [52]. Т.В. Цивьян, лінгвіст і перекладач, фахівець з мов балканського мовного союзу, говорить про особливу специфіку балканської моделі світу і трактує це поняття гранично просто: картина світу – це «результат переробки інформації про середовище і людину» [53].

У сучасному мовознавстві існують різні напрямки у вивченні картини світу: опис в рамках культурологічного підходу до мовного матеріалу, а також дослідження мовних одиниць як наукових і наївних інтерпретацій реалій.

Визначення лексеми «часу» в тлумачному і лінгвістичному словнику може сприяти більш глибокому розумінню деяких особливостей категорії часу в мові. «Час» визначається як:

«1) У філософії: одна з основних об'єктивних форм (поряд з простором) існування нескінченно змінної матерії; 2) тривалість, продовжуваність чого-небудь, яка вимірюється секундами, хвилинами, годинами.; 3) проміжок тієї чи іншої тривалості, в якому відбувається що-небудь, послідовна зміна годин, днів, років; 4) певний момент, в який відбувається що-небудь; 5) період, епоха; 6) пора дня, року, 7) відповідна, зручна пора, сприятливий момент; 8) те ж, що дозвілля; 9) у граматиці: форма дієслова, що відносить дію або стан до минулого, теперішнього або майбутнього» [41].

У словнику лінгвістичних термінів «час» тлумачиться як «морфологічна словозмінна категорія дієслова, що відображає в протиставленні форм теперішнього, минулого і майбутнього часу відношення дії до моменту її здійснення. Теперішній час вказує на одночасність дії з моментом мовлення

(точкою відліку часових відносин). Форма минулого часу вказує на передування моменту мови, майбутній час – на проходження за ним» [22].

Таким чином, категорія часу визначається як дієслівна категорія, що відображає відношення дії до часу його здійснення. Залежно від точки відліку виділяються два типи часу: перший - абсолютний і другий - відносний [22].

Дослідження категорії часу має давню історію, яку можна розділити на три великі періоди: 1) до 19-го століття; 2) 19 століття; 3) з 20 століття по теперішній час.

Німецький вчений Г.В. Лудольф і вчений В.Є. Адодуров першими запропонували три види тимчасових форм: сьогоднішній, минулий і майбутній час. Дослідження категорії часу в мові було тісно пов'язане з формами дієслів.

В кінці 18-го століття і на початку 19 століття вчені М. Смотрицький, В.П. Світел відзначали, що часові форми дієслів характеризуються великим різноманіттям. «Ці науковці розглядали час як суб'єктивну категорію в свідомості людини, і на ґрунті такого суб'єктивно-психологічного уявлення про часові форми склалася відома схема трьох часів дієслова – теперішнього, минулого і майбутнього. При цьому не бралися до врахування ні відмінності граматичних відображень кожного з цих трьох часів, ні синтаксичні функції форм часу. Лише значення закінченості, результативності, граничності, властиве формам доконаного виду, порушує паралелізм трьох часів в рамках кожного виду. У зв'язку з цим складається переконання про те, що час дієслова є досить психологічним і суб'єктивним, не цілком “граматикалізованим” і визначається більшою мірою психологічно, ніж граматично» [24].

Мовна категорія часу являє собою складне лінгвістичне явище, яке включає в себе формальні мовні засоби різних рівнів мовної системи: морфологічний, лексико-фразеологічний, синтаксичний, контекстуальний і навіть фонетичний рівень. Проте, найбільш вивченим і поширеним підходом до вивчення мовної категорії часу обмежують морфологічним рівнем: в основному, дієслівними формами, які передають часові значення. Вивчення категорії часу на

більш високих рівнях (на рівні висловлювань і тексту) пов'язують з поняттям темпоральності, представленим у роботах, М. Н. Закамуліної, Г.Є. Малигіна та інших.

Категорія часу є функціонально-семантичне поле, яке включає в себе такі семантичні категорії, як темпоральність, таксис, аспектуальність, часова локалізованість і часовий порядок. Темпоральність відображає «сприйняття і осмислення людиною часу позначених ситуацій та їх елементів по відношенню до моменту мовлення мовця» [10]. «Аспектуальність розуміється як семантична категоріальна ознака характеру протікання та розподілу дії у часі» [10].

Поняття «аспектуальність» більш тісно пов'язане з внутрішнім часом дії і часто пов'язане з видами дієслова. Якщо аспектуальність розуміється як внутрішній час дії, то темпоральність є зовнішнім часом із явною дейктичною характеристикою. Темпоральність охоплює групу граматичних, лексичних, а також комбінованих засобів. Темпоральність найчастіше відображається за допомогою часових форм.

Таксис трактується як «часове відношення між діями в рамках цілісного періоду часу, що охоплює значення всіх компонентів відображених у висловлюванні поліпредикативних комплексів» [10]. Розрізняють залежний і незалежний таксис.

Часова локалізованість – це єдність протиставлених один одному значень: значення локалізованості відображає одномірність, асиметричність і незворотність часу.

Часовий порядок трактується «як відображене у висловлюванні і цілісному тексті мовне уявлення “часу в подіях”, тобто уявлення часової вісі, що репрезентується подіями, процесами, станами, позначеннями моментів часу і інтервалів» [10].

Структура часового порядку в тексті складається з різних комбінацій динамічності і статичності. Ці семантичні категорії часу відображають різні сторони категорії часу в її мовному представленні.

Просторово-часовий континуум літературного твору є художньо трансформованим і перетвореним залежно від творчого світогляду письменника, його індивідуального осмислення реальної дійсності, а також від літературних традицій епохи реальним просторово-часовим континуумом.

Просторово-часовий континуум художнього твору становить каркас дій, фактів і явищ, що описуються в ньому і є необхідною умовою його мовної та художньої цілісності.

Ілюзорний світ літературного твору підпорядковується часовим і просторовим закономірностям так само, як і реальна дійсність, але у специфічних виявах. Найважливішою є суб'єктивність у створенні художнього просторово-часового континууму.

Часовий континуум художнього твору реалізується завдяки взаємодії цілого ряду мовних засобів, серед яких чільне місце займають тимчасові показники та видочасові форми дієслів, що становлять експліцитні засоби його вираження, та засобів імпліцитного вираження часового континууму, представлених у вигляді різних форм контекстно-варіативного членування опису, діалогу, дистантного опису процесу руху, зміни просторових параметрів та невстановлених одиниць часу [21].

Відчуття часу, протягом якого читач разом із персонажами пересувається у просторовому континуумі твору, створюється не з допомогою кількісного вираження відрізка пройденого шляху чи часу, витраченого для цього пересування, а побічно – через ознайомлення читача з певною інформацією, що розширює його уявлення про героїв. Когезія відрізків оповіді, пов'язаної з пересуванням героїв, здійснюється завдяки відновленню просторових параметрів, що повертають читача до їхнього розташування, і одночасно служить засобом відновлення тимчасового континууму [18].

Здатність часового континууму виражатися через зміну просторових параметрів впливає із твердження про нерозривний зв'язок часу та простору реальної дійсності, що моделюється у літературному творі. Зміна просторових

параметрів, що свідчить про перебіг певного часового інтервалу, пов'язують як із переміщенням об'єкта в просторі, так і з різними змінами, що відбуваються з цим об'єктом [23].

Отже, категорія часу становить функціонально-семантичне поле, яке включає в себе кілька семантичних категорій: темпоральність, таксис, аспектуальність, часову локалізованість, часовий порядок. Ці семантичні категорії є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Перейдемо до розгляду просторового компоненту. При розгляді особливостей просторового континууму художніх творів, що є основою для локалізації в них героїв, було виділено чотири основні підходи авторів до його моделювання.

Об'ємно-статичний просторовий континуум створюється завдяки докладному опису обстановки за допомогою частин мови, що виконують локалізувальну функцію, і служить для створення чіткого, достовірного відображення просторового континууму реальної дійсності. Створення даного виду континууму може відповідати часовому дисконтинууму або є одним із способів імпліцитного вираження перебігу часу.

Об'ємно-динамічний просторовий континуум виникає в результаті сукупності дій, що здійснюються персонажами та виконують локалізувальну функцію. Існування його обумовлюється різними переміщеннями героїв у просторі, їх вчинками, взаємодією, що ведуть до появи та зміни різних просторових параметрів, сукупність яких дає читачеві уявлення про простір, що поступово відтворюється [11].

Пунктирний просторовий континуум зводиться до утворення певного тіла, на якому розвиваються події. При його створенні автор просто констатує наявність певної точки чи точок просторового континууму, де знаходяться персонажі, не надаючи жодних відомостей про характер простору.

При неозначеному просторовому континуумі описувані події позбавляються конкретної просторової віднесеності, місце дії не обумовлюється, і читач довго перебуває у невіданні щодо просторової організації [2].

Таким чином, просторово-часовий континуум є невід'ємною частиною буття. Він має такі властивості: рух, нерозривний зв'язок часу і простору, спрямованість в один бік, незворотність і безперервність.

Простір може охоплювати ряд країн, а може й обмежитися однією лише кімнатою. Він може бути реальним (літописи, роман), а може бути уявним (казка) [21]. Але, так чи інакше, він невіддільний від фабули і сюжету твору.

Кожен письменник інтерпретує простір по-своєму, надаючи йому унікальних характеристик, які відображають його світогляд. У результаті створений ним художній простір є неповторним і вирізняється серед інших. Зв'язок змісту висловлювання з простором заданий уже самою мовною категорією предикативності, що є основною характеристикою речення як комунікативної мовної одиниці.

Оскільки самі явища навколишнього світу існують в просторі, мовна форма вираження не може не відображати його фундаментальної властивості. Користуючись мовою, не можна сформулювати висловлювання, висловлення своєї часової співвіднесеності її змісту з моментом мовлення, які охарактеризували його як таке, що збігається з ним, попереднє йому чи те, що може послідувати за ним [20].

Таким чином, у кожному творі час і простір взаємопов'язані, утворюючи єдине ціле. Ця взаємодія художнього часу та простору становить одну з ключових структурно-семантичних категорій, що об'єднує елементи й мікроструктури художнього тексту в цілісну й багатовимірну систему.

Категорії часу і простору є одним із засобів розгортання сюжетного оповідання. Художній простір включає в себе різні образи, форми і види простору, які співвідносяться між собою і створюють цілісну візуально-чуттєву картину. Основні характеристики видів простору: 1) «вертикальні простори

охоплюють образи верхнього рівня (небо, гори, дах будинку), середнього рівня (земля, море) і нижнього рівня (морське дно, яр, обрив, підвал); 2) Горизонтальний простір охоплює протяжність у чотирьох напрямках світу (північ, південь, захід, схід) або чотири просторові орієнтири відносно мовця (праворуч, ліворуч, попереду, позаду); 3) Зовнішні й відкриті простори характеризуються відсутністю чітких і визначених меж (поле, море, пустеля); 4) Внутрішні й закриті простори мають строго визначені й постійні межі (будинок, скриня, шафа, коробка; 5) динамічні простори є рухливими, змінюваними (дорога, річка, фонтан, водоспад, смерч); 6) статичні простори залишаються нерухомими у своєму початковому стані (гори, степ); 7) Географічні простори охоплюють різноманітні ландшафти, рельєфи місцевості, природні й кліматичні зони (степ, гори, море, ліс, пустеля, болото); 8) простір цивілізації включає створені людиною форми в результаті еволюції (простори держав, міст, сіл, хуторів; архітектурні ансамблі); 9) макро- і мікропростори відрізняються за величиною, об'ємом і довжиною (макропростори: степ, місто, вулиця, кімната; мікропростори: скринька, зерня, чашечка квітки, листочок); 10) розрізняють також життєподібні, уявні і фантастичні простори. Перші мають аналоги в дійсності, другі виникають в мріях, спогадах, треті створені фантазією конкретного автора (науково-фантастичні твори)» [19].

Відштовхуючись від тези про те, що автор створює певну модель художнього простору, відбираючи елементи дійсності та організовуючи їх згідно з особливостями жанру і стилю, сучасні літературознавці виділили і описали такі жанротвірні моделі художнього простору: історична, міфологічна, казкова, побутова, фантастична, космічна та т. п. [22]. У той же час нами було помічено, що деякі просторові моделі не мають чіткої закріпленості за конкретним жанром або стилем (наприклад, географічний, природний, соціальний простір і ін.).

Часова локалізованість «виявляє одновимірність, асиметричність та незворотність часу: мова йде про відображення у мовній семантиці конкретного місця розташування процесів і подій у лінійному і незворотному потоці часу»

[10]. У нелокалізованості, навпаки, знаходять відображення різні періодичні, повторювані, узагальнені процеси і явища.

1.3. Фразеологія та фразеосемантичне поле

Фразеосемантичне поле темпоральності має низку властивостей, загальних для лексико-семантичного і фразеосемантичного поля: розміщеність у просторі, атракція, взаємовизначеність елементів, наявність структури за принципом центр-периферія. Однак фразеосемантичне поле має і власну специфіку в порівнянні з лексико-семантичним полем:

а) «за характером відображення дійсності, який полягає в тому, що часові фразеологічні одиниці відрізняються інтенсивністю значення, особливою фразеологічною абстракцією, сигналізують про суб'єктивний характер відображення часових відносин дійсності;

б) специфічні парадигматичні і синтагматичні відносини між фразеологічними одиницями (наявність фразеологічної серійності);

в) фразеосемантичне поле не має властивості розгортання у зв'язний текст (для цього одних фраз недостатньо);

г) структурна організація фразеосемантичного поля відрізняється тим, що воно не має абсолютного центру, відображеного однією фразеологічною одиницею (як в лексико-семантичному полі – “час”). Можна говорити про центр фразеосемантичного поля лише на рівні семного аналізу» [18, с. 38].

Взаємозв'язок і взаємодія фразеосемантичного і лексико-семантичного поля часу відображається в тому, що в більшості випадків інтегративними фразеологічними одиницями є лексеми з часовим значенням, співвідносні з часовими лексемами у вільному вживанні; не тільки лексеми зі значенням часу постають вихідним матеріалом для фразеологічних одиниць, а й фраземні знаки в ряді випадків лежать в основі утворення лексем.

Більшість фразеологізмів, що позначають простір і час, мають структуру, яка відповідає за значення цілих речень. Виділяють дві групи таких фразеологізмів – номінативні фразеологічні одиниці й комунікативні фразеологічні одиниці. Номінативні фразеологічні одиниці ідентичні слову і є його образними і виразними еквівалентами. «За своїм складом вони становлять сполучення слів і виступають як частина речення у вигляді його певних членів: у лису середу – ніколи, як списом кинути – близько, у собачий час – пізно» [10]. Комунікативні одиниці можуть передавати ціле повідомлення і можуть вживатися або самотійно, або як «будівельний матеріал» для більш складного за структурою речення: *чорти на кулаки (навкулачки) підіймають – хто-небудь рано встає, як усяка нечисть товчеться – пізно, як Трубайло (назва річки) назад вернеться – ніколи* і т.ін. [10].

Серед темпоральних фразеологічних одиниць номінативного типу виділяються такі найбільш характерні лексико-граматичні моделі:

1. «Прикметник + іменник»: *бузкові морози (період весняного похолодання під час цвітіння переважної більшості рослин), холодні зорі (народна назва вересня або період ранкового похолодання наприкінці літа – початку осені), глупа північ, вечірній пруг, сині (собачі, тріскучі) морози (період хрещенських морозів)* [10].

З семантичної точки зору іменник та прикметник зазвичай мають однакову важливість. Причому прикметник звичайно займає препозицію.

Грамаатично стрижневим словом є іменник. Застосування загальнокатегоріальних парадигм, зокрема відмінкових форм, у цій групі фразеологізмів залежить від семантики та синтаксичних характеристик звороту в цілому. Фразеологічні одиниці, які співвідносяться з іменниками, можуть утворювати відмінкові форми, тоді як ті, що співвідносяться з прислівниками, не мають такої здатності.

2. «Прийменник + прикметник (або аналогічні за формами словозміни числівники й займенники) + іменник»: *до білих мух (до зими), до третіх півнів,*

до сідої коси (до старості); з першою зіркою, до вечірнього упруга, до зелених (білих, десятих, третіх, червоних, Фенькиних) віників, до білих пряників (надовго), у свинячу дяку, у свиний голос, у свинячу чашку, у свинячий слід, у порсячий свист, визг, у псячі голоси, на собачі заговини (ніколи, пізно, невчасно) [10].

Такі вирази є адвербіальними і, перш за все, співвідносяться з прислівниками, тому морфологічні форми їх семантично рівнозначних компонентів не проявляються.

3. Фразеологізми, які складаються з прийменниково-відмінкової форми іменника: *на кілочку (ось-ось невдовзі); по росі (у час, коли ще лежить роса), по голу (восени, взимку), по воді (весною), за північ, з чортами (пізно), з курьми (у час, коли співають півні (кури) або сідають на сідало) [10].*

Цю модель можуть розширювати інші слова (переважно прикметники та іменники), які, входячи до складу фразеологізмів, доповнюють і уточнюють їх зміст: *до вечірньої зорі, до глибокої півночі і т.д.*

4. «Прийменниково-відмінкова форма іменника + прийменниково-відмінкова форма іменника»: *від зорі до зорі, з ранку до ночі, від смеркання до світання, од Різдва до колядки, од Маланки до Нового року, од Куті до Різдва (зовсім мало, ніскільки; каламбурні вислови), од льоду до льоду (протягом теплого сезону), після середи в п'ятницю (ніколи), з середи на п'ятницю (невчасно) [10].*

Хоча компонентом таких ФО виступають іменники, проте їхні морфологічні форми у складі цілого реалізуватися не можуть, оскільки за своїм лексико-граматичним значенням звороти співвідносяться з прислівниками. Члени фразеологічних зворотів у семантичному відношенні є рівноправними. Вони або тавтологічно повторюються, або антонімічно протиставляються: *день у день, рік у рік (постійно, весь час) [10].*

5. Іменник + дієслово: *роки накривають (про літніх людей).* Фразеологічні одиниці, що виражають значення часу, рідше зустрічаються порівняно з іншими

фразеологізмами, побудованими за подібною моделлю. Вони не формують регулярних моделей і мають не дієслівну, а прислівникову природу. Наприклад: *бити байдики – ледарювати, точити лясси – розмовляти, рукою подати – поруч або близько, голки не просунеш – дуже тісно* [10].

6. Фразеологічні одиниці, що мають форму конструкцій із використанням сурядних сполучників:

*«ні світ ні зоря, ні обійти, ні об'їхати, ні в четвер ні тепер;
день і ніч, рано і вечір, і вдень і вночі, утро й вечір;
рано й вечір»* [10].

Зазвичай компоненти таких фразеологізмів, що об'єднуються сполучниками в єдину одиницю, є антонімами один щодо одного. Їх порядок сталий.

Таким чином, зіткнення лексико-семантичного і фразеосемантичного полів відбувається: 1) в семантичній області; 2) в структурному відношенні; 3) у збігу номінації часових понять лексемами і фразеологічними одиницями термінологічного характеру.

Фразеосемантичне поле темпоральної взаємодії з іншими, суміжними полями (простору, кількості, буття), маючи в якості загальних одиниць багатозначні фразеологічні одиниці. Фразеосемантичні поля, розташовуючись за принципом концентричних кіл, мають граничні зони, що накладаються одна на одну.

Наявність у структурній організації фразеосемантичного поля часу таких одиниць, як фразеологічна серія, антонімічно-синонімічний ряд, фразеосемантична група дає підставу припустити, що за принципом об'єднання цих структурних одиниць в поле побудовані й інші фразеосемантичні поля [18].

На рівні фразеосемантичних полів виявляється тісний взаємозв'язок між семантикою фразеологізму, парадигматичними і синтагматичними відносинами фразеологізмів, який полягає в тому, що властивості серійності,

одноструктурності антонімії, можливості поширення окремих компонентів фразеологізмів більш пов'язані з аналітичним значенням фраз.

Синтагматичні відносини фразеологізмів та інших одиниць контексту сприяють виявленню вторинних значень фразеологічної одиниці, що збагачує фразово-семантичну систему мови.

Зв'язок між парадигматичними зв'язками і синтагматичними відносинами темпоральних фразеологічних одиниць і структурною організацією фразеосемантичного поля є таким, що більш інтенсивні парадигматичні зв'язки (синонімія, антонімія, властиві групі прислівникових фразеологічних одиниць) сприяють виникненню більш чіткої структурної організації всередині групи. В цьому випадку найменшою структурною одиницею є антонімічно-синонімічний ряд, а група представлена поруч із мікрогрупами, в основі яких – антонімічно-синонімічний ряд [18].

Повний ізоморфізм між значенням фразеологічної одиниці та її формою в субстантивних і дієслівних фразеологічних одиницях, частковий ізоморфізм в предикативних і відсутність ізоморфізму між значенням і формою в більшості прислівникових фразеологізмів є наслідком великої кількості значень субстантивних, дієслівних і предикативних фразеологічних одиниць, а також наслідком того, що в складі фразеологічних одиниць з перших трьох груп наявні компоненти з фразеологічно пов'язаним значенням, що притягають з лексико-семантичної сфери змінні компоненти з часовою семантикою (в той час як прислівники-фразеологізми це застигли структури, компонентний склад яких залишається незмінним).

На відміну від лексико-семантичного поля, яке обмежене в своїх засобах для відображення часових понять, фразеосемантичне поле постає більш широким за рахунок варійованого вживання одного і того ж компонента в різних фразеологічних одиницях, в результаті чого виникає можливість відображення різноманітних, тонко диференційованих часових понять [18].

Аналіз багатозначних часових позначень за допомогою фразеологічних одиниць дозволяє виявити зв'язок мови з мисленням: вихідним моментом в усвідомленні людиною дійсності постає не часова, а просторова орієнтація, що передається відсутністю часових образів в якості первісних у багатозначних фразеологізмах. Часові фразеологічні одиниці ілюструють також процес усвідомлення людиною часових відносин дійсності, оскільки етимологічні образи ряду фразеологічних одиниць містять зв'язок з практичною діяльністю людини, її побутом, звичаями [23].

Оскільки категорія часу і простору носить універсальний характер, можливо припустити наявність певних універсальїї семантичної структури фразеосемантичного поля темпоральності не тільки для української мови, а й для інших мов. В той же час темпоральні фразеологічні одиниці несуть на собі риси національного мислення.

Аналіз фразеологічних одиниць зі значенням часу показав, що темпоральні фразеологічні одиниці об'єднуються у фразеосемантичне поле темпоральності на основі інтегральної семи «час», що міститься в значенні фразеологічної одиниці [18].

Фразеосемантичне поле темпоральності має низку властивостей, загальних для лексико-семантичного і фразеосемантичного поля: розміщеність у просторі, атракція, взаємовизначеність елементів, наявність структури за принципом центр-периферія. Однак фразеосемантичне поле має і власну специфіку в порівнянні з лексико-семантичним полем:

а) за характером відображення дійсності, який полягає в тому, що часові фразеологічні одиниці відрізняються інтенсивністю значення, особливою фразеологічною абстракцією, сигналізують про суб'єктивний характер відображення часових відносин дійсності;

б) специфічні парадигматичні і синтагматичні відносини між фразеологічними одиницями (наявність фразеологічної серійності);

в) фразеосемантичне поле не має властивості розгортання у зв'язний текст (для цього одних фраз недостатньо);

г) структурна організація фразеосемантичного поля відрізняється тим, що воно не має абсолютного центру, відображеного однією фразеологічною одиницею (як в лексико-семантичному полі – «час»). Можна говорити про центр фразеосемантичного поля лише на рівні семного аналізу [38].

Взаємозв'язок і взаємодія фразеосемантичного і лексико-семантичного поля часу відображається в тому, що в більшості випадків інтегративними фразеологічними одиницями є лексеми з часовим значенням, співвідносні з часовими лексемами у вільному вживанні; не тільки лексеми зі значенням часу постають вихідним матеріалом для фразеологічних одиниць, а й фраземні знаки в низці випадків лежать в основі утворення лексем.

Висновки до розділу 1

Простір і час, подібно до матерії, є фізичними реаліями з конкретними характеристиками та структурою. Нещодавно в науці все частіше обговорюють концепцію нероздільного часопростору, відомого як просторово-часовий континуум. Основною його особливістю є рух, що має визначену спрямованість, незворотність і є безперервним.

Часопростір починає вивчатися як науковий об'єкт нарівні з іншими аспектами реальності. Очевидно, якщо простір і час є окремими проявами та різними сторонами одного і того ж неподільного цілого, то не можна робити наукові висновки про час, не звертаючи уваги на простір. І навпаки: все, що відображається у просторі, відображається так чи інакше у часі.

У гуманітарних дослідженнях основним аспектом цих складних явищ є їх відображення у повсякденній свідомості та сприйняття людиною, яка є носієм конкретної культури. Саме тому сучасна лінгвістика, яка орієнтується на антропоцентричний підхід до вивчення мови, проявляє таку зацікавленість до цих категорій.

Просторово-часовий континуум є трансформованим і перетвореним залежно від світогляду мовця, його індивідуального осмислення реальної дійсності, а також від традицій епохи реальним просторово-часовим континуумом. Фразеологічний дискурс є окремим видом дискурсу, що вирізняється цілісністю, системністю внутрішніх зв'язків, прецедентністю та інтенціональністю. Його сутність базується на розумінні дискурсу як комунікативної ситуації у всій її повноті, а також визначається складним комунікативним потенціалом його складових, що аналізуються з урахуванням їх функціонування та впливу позамовних чинників, які впливають на вибір, відтворення, сприйняття та інтерпретацію. Компоненти фразеологічного дискурсу мають низку інтегральних характеристик: належність до фольклору, дидактичний аспект, загальна часова та адресна спрямованість, поліфункціональність, стабільність та експресивність. Фразеологізми відзначаються цілісністю, метафоричністю чи метонімічністю, емоційністю, образністю, вмотивованістю, дериваційністю значення, нарізною структурованістю, стійкістю та ідіоматичністю. Попри багато спільного з окремими словами, словосполученнями та реченнями, фразеологічні одиниці є самостійним мовним феноменом, який відрізняється емоційно-експресивною забарвленістю, оцінною складовою та стилістично-функціональними особливостями.

РОЗДІЛ 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ЧАСУ І ПРОСТОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Загальна характеристика фразеологізмів із семантикою часу в сучасній англійській мові

У нашому дослідженні представлені фразеологізми із різною семантикою, проте вони об'єднані в певні тематичні групи та підгрупи. Всебічно аналізуючи лексико-семантичну систему української мови, Л. Лисиченко акцентує на тому, що тематичні групи – це «слова різних частин мови, об'єднані спільним відрізком дійсності» [34].

Джерелами ілюстративного матеріалу стали: «Oxford Dictionary of Idioms» (ODI) (див. Додаток Г) та «Dictionary of American Idioms» (DAI) (див. Додаток Д).

Було відібрано 150 фразеологізмів, розподілені відповідно до основних семантичних груп ФСП темпоральності. Зазначених груп із семантикою часу було виділено п'ять, кожна з яких була представлена підгрупами із щонайменше одним фразеологізмом.

До основи нашого дослідження закладене поняття фразово-семантичного поля, крізь призму якого ми розглядаємо закономірності відображення темпоральної семантики у фразеологічних конструкціях сучасної англійської мови.

Нами було виділено п'ять основних семантичних груп з семантикою темпоральності, що включають різні підгрупи:

- 1) Часова перспектива – минуле («минулі часи», «колись/нещодавно», теперішнє («вчасність/несвоєчасність»), майбутнє («щось, що може статися/відбутися в майбутньому за певних умов»);

- 2) частота та тривалість часу включає в себе фразеологізми із значенням «тривало/недовготривало» та «часто/рідко/постійно/ніколи», «завжди/жодного разу (ніколи)».
- 3) якість та особливості часу – фразеологічні одиниці із значенням «доброго/поганого» проведення часу та поняття поняття «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості часу»;
- 4) стан життя – фразеологізми на позначення поняття «вік людини або її досвід», «скрутні/легкі часи»;
- 5) циклічність часу – фразеологізми, що відображають поняття «зранку/ввечері», «завершеність / закінчування чого-небудь»;

Кожна із наведених тематичних груп передає окремий сегмент фразеологічного значення темпоральності.

2.1.1 Часова перспектива фразеологізмів

Тематична група, що стосується часової перспективи в англійській мові представлена фразеологізмами, що позначають поняття пов'язані із минулим, («минулі часи», «колись/ нещодавно»), теперішнім («вчасність/несвоєчасність», «завжди/жодного разу (ніколи)»), майбутнім часом («щось, що може статися/відбутися в майбутньому за певних умов»).

«*Минулі часи*» поєднують у своєму складі як фразеологічні одиниці, які означають давно і безнадійно минулі часи, так і фразеологізми, де отриманий у минулому досвід конвертується у вплив на діяльність людини в теперішньому часі. В цьому плані зазначена тематична підгрупа де в чому перетинається за сенсом із підгрупою «віку та досвіду людини».

Фразеологічна одиниця *The Golden Age* використовується для позначення періоду життя людини та суспільства, який в народних уявленнях асоціюється із усім найкращим, чого тільки може прагнути людина – загального добробуту, щастя, успіху. При цьому необов'язково, щоб такий період існував насправді –

найчастіше уявлення про нього формуються колективно і постають далекими від істини, піддаючись впливу ідеалізації.

«Adults often look back on their childhood as a golden age» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується для відображення ідеалізованого ставлення дорослих до власного дитинства. За допомогою фразеологізму відзначено, що кожен дорослий вважає власне дитинство золотим періодом у своєму житті, тим його відтінком, до якого хочеться повернутися.

Фразеологізм *to go through fire and water* використовується, коли необхідно вказати чи відзначити наявність позитивного чи негативного досвіду в минулому певної людини. Зазвичай цей фразеологізм уживають із позитивною конотацією, хоча зустрічаються і випадки, коли про такий досвід говорять недобророзичливо – наприклад, якщо людина сиділа у в'язниці чи мала безладні інтимні стосунки.

«I feel like we had to go through fire and water to get here, since all of our flights were either delayed or canceled» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використано для того, аби продемонструвати необхідність наявності багатого життєвого досвіду, аби досягнути відповідної мети.

Фразеологічна одиниця *cry over spilt (spilled) milk* використовується у тих випадках, коли необхідно пояснити неможливість виконання людиною певних завдань та дій наявністю в неї певного травматичного досвіду. За його допомогою відображається вплив цього негативного досвіду на подальші побоювання і страхи людини.

«Yes, we made a mistake, but there's no point in crying over spilled milk» [60].

У наведеному реченні фразеологізм дозволяє відобразити ставлення мовця до помилок. Він вважає, що жодна допущена помилка не є приводом для того, аби в подальшому розчаровуватися в будь-якій діяльності та убезпечувати себе від будь-якої можливості зробити нову помилку.

Група фразеологізмів зі значенням «*колись* / *нещодавно*» використовуються, коли мають на меті окреслити давність чи нещодавність подій, про які йдеться у висловлюванні.

Фразеологізм *much water has flowed under the bridge since* використовується, коли виникає необхідність відзначити, наскільки давно відбувалися події, які актуалізує один із мовців. Найближчим за семантикою українським відповідником до цього фразеологізму є вираз багато води утекло з того часу.

«*There was much water has flowed under the bridge since their wedding*» [59].

У наведеному прикладі фразеологічна одиниця *much water has flowed under the bridge since* використана для того, аби продемонструвати, наскільки довгим є шлюб людей, про яких ідеться у висловлюванні, оскільки з часу їхнього весілля минуло вже багато часу, відповідно, воно сталося досить давно.

Фразеологізми, що стосуються **теперішнього часу**, зокрема про «*вчасність/несвоєчасність*», акцентують увагу на характері дій у часовому контексті. Вони використовуються у ситуаціях, коли необхідно оцінити ту чи іншу подію або діяльність як відповідну/невідповідну чинному положенню справ, а саме своєчасну/несвоєчасну.

Фразеологізм *ahead of one's time* використовують, коли виникає необхідність опису людини чи феномена, що випередив свій час. Відтак, до фразеологічної одиниці закладено семантику несвоєчасності, невідповідності умовам.

«*Edison was a man who's ahead of one's time*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм характеризує новаторський характер діяльності американського винахідника Т. Едісона, який вважається одним із найбільших винахідників свого часу.

Фразеологічна одиниця *strike while the iron is hot* використовується для того, аби артикулювати важливість своєчасного виконання поставлених завдань, саме тоді, коли вони поставлені і потребують втручання.

«*He doesn't often make such offers - I'd strike while the iron is hot if I were you*» [60].

У зазначеному прикладі мовець закликає свого співрозмовника до прийняття рішення, яке він сам вважає своєчасним. За допомогою фразеологізму артикулюється унікальність та доречність ситуації, що сприяє прийняттю пропозиції.

Майбутній час представлений фразеологічними одиницями зі значенням *«щось, що може статися/відбутися в майбутньому за певних умов»*. Зазначені фразеологізми вживаються у мовленні, коли постає необхідність визначити ймовірність тих чи інших подій чи змін у житті людини, у тому числі, й крізь призму оцінки самою людиною можливості цих змін.

Фразеологічна одиниця *when my ship comes home* використовується, коли мовець не бажає заглядати занадто вперед, керуючись упевненістю в тому, що лише завершення ним справи може стати відправною точкою для його подальших дій.

«*I want to change my current work when my ship comes home*» [59].

У наведеному прикладі мовець виголошує сподівання на те, що після завершення певної справи він зможе залишити своє чинне робоче місце та знайти собі нову роботу. Можливість таких змін він пов'язує лише з виконанням певних умов, до яких і належить виконувана ним поточна справа.

2.1.2 Фразеологічні одиниці зі значенням частоти та тривалості часу

Фразеологізми із значенням частоти та тривалості часу вносять додаткову глибину в сприйняття регулярності чи тривалості подій, допомагаючи описувати явища у відношенні до часових рамок. Ця група включає в себе фразеологізми із значенням *«часто/рідко/постійно/ніколи»*, *«завжди/жодного разу (ніколи)»*, *«тривало/недовготривало»*.

Фразеологічні одиниці, що відображають поняття «*часто/рідко/постійно/ніколи*» використовуються у ситуаціях, коли необхідно оцінити ту чи іншу діяльність з точки зору її постійності, частотності.

Фразеологізм *every now and again* використовується для позначення дії, що відбувається непостійно, час від часу.

«*Every now and again they'll have a beer together*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використовується для того, аби продемонструвати непостійність зустрічей описуваних людей.

Фразеологізм *year in, year out* використовується для позначення дії, що відбувається з року в рік, постійно.

«*Year in, year out they'll have a meeting*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використовується для того, аби продемонструвати постійність проведення описуваних у реченні мітингів.

Фразеологізми, що відображають поняття «*завжди/жодного разу (ніколи)*». До складу цієї підгрупи складу входять фразеологічні одиниці, які демонструють постійність чи, навпаки, повну неможливість, неймовірність виконання певної дії.

Фразеологізм *once in a blue moon* найчастіше використовується мовцями на позначення абсолютно неймовірної, нереальної події, що не має жодного шансу втілитися в реальність. В англійській традиції блакитний місяць є давнім символом, що позначає, з одного боку, одвічну мрію, яка ніколи не стане реальністю, з іншого ж боку, про нього говорять тоді, коли необхідно позначити образним виразом щось абсолютно нереальне, неймовірне.

«*My sister lives in Alaska, so I only see her once in a blue moon*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується для того, аби ілюструвати абсолютну неможливість частотних зустрічей із сестрою, що спричинена географічною віддаленістю та важкодоступністю місця її проживання.

Фразеологічний вираз *when the Ethiopian changes his skin* використовується, коли постає необхідність ілюструвати повну неможливість відповідного явища або виконання певної дії. Як відомо, корінні жителі Ефіопії мають темну шкіру, тобто її зміна на якусь іншу і виглядає, і є абсурдною, неможливою. Отже, порівнюючи можливість такої зміни із певним явищем, мовці відмовляють цьому явищу в реальності, можливості виникнення.

«*Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots?*» [60]

У наведеному прикладі з біблійного тексту артикулюється принципова неможливість певних явищ, ймовірність виникнення яких порівнюється з можливістю зміни ефіопами кольору власної шкіри або леопардом – плям, що вкривають його тіло.

Фразеологізми, що відображають поняття **«тривало/недовготривало»** використовуються у ситуаціях, коли необхідно оцінити ту чи іншу подію або діяльність з точки зору її тривалості чи нетривалості.

Фразеологізм *donkey's years* традиційно вживається в англійській мові на позначення дуже довгого періоду знаходження людини в певних умовах, зокрема, на одному робочому місці чи проживання в одному будинку. Визначимо особливості використання зазначеного фразеологізму в англійському реченні.

«*She's been in the same job for donkey's years*» [60].

У наведеному реченні за допомогою фразеологізму відзначається значна тривалість терміну знаходження людини, про яку говориться, на одному й тому самому робочому місці.

Фразеологізм *a great long while* традиційно вживається в англійській мові на позначення дуже довгого періоду знаходження людини в певних умовах, зокрема, на одному робочому місці чи проживання в одному будинку.

«*She's been in the same job for a great long while*» [60].

У наведеному реченні за допомогою фразеологізму відзначається значна тривалість терміну знаходження людини, про яку говориться, на одному й тому самому робочому місці.

2.1.3. Фразеологізми, що відображають семантику якості та особливостей часу

Фразеологічні одиниці із значенням «доброго/поганого» проведення часу та поняття поняття «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості часу» проаналізовано у цьому підрозділі.

Фразеологізми, що відображають поняття «*доброго/поганого*» проведення часу використовуються у ситуаціях, коли необхідно оцінити ту чи іншу діяльність з точки зору її позитивного чи негативного сприйняття.

Фразеологізм *to have a whale of a time* використовується в мовленні в ситуаціях, коли потрібно передати своє задоволення від проведеного часу.

«*They had a whale of a time drinking some beer*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується для того, аби відзначити, як саме описані у висловлюванні люди провели разом час. Також указано, що саме стало причиною їх гарного настрою.

Фразеологізм *to do/serve time* використовується на позначення часу, проведеного людиною у в'язниці. Оскільки цей термін навряд чи можна назвати позитивно забарвленим, віднесення фразеологізму до цієї групи є цілком правомірним.

«*Did you hear that Rick's an ex-con? He did time back in the '70s*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм введено, аби евфемістично повідомити співрозмовникові мовця, що їхній спільний знайомий відбував покарання у в'язниці у сімдесятих роках.

Наступна проаналізована нами тематична підгрупа ФСП темпоральності пов'язана із фразеологізмами на позначення поняття «*мінливості*,

швидкоплинності, раптовості та поступовості часу». Для фразеологізмів цієї тематичної підгрупи характерним є акцент на тому, що життя змінюється щосекунди, тому планувати щось довгострокове не має практичного сенсу. Проте зміни можуть відбуватися не лише раптово, але й поступово, і фразеологізми з такою семантикою також знаходять місце у складі аналізованої тематичної підгрупи.

Фразеологізм *there are no birds of this year in last year's nest* вживається, коли мовець хоче висловитися з приводу неможливості опанування ним самим або іншою людиною певних нових навичок, необхідних для успішного виконання якоїсь справи чи ініціативи. Найближчим відповідником цієї фразеологічної одиниці в українській мові є вираз про те, що старого собаку не навчиш новим трюкам. Проте можна розглянути значення аналізованого фразеологізму і в іншому аспекті – так само, як птахи не повертаються до старих гнізд, так і люди не повертатимуться у місця, із якими їх уже нічого не пов'язує.

«Look always forward, for in last years nest there are no birds this year» [59].

У зазначеному прикладі фразеологічна одиниця використовується мовцем для того, аби довести співрозмовникові, що в давно знайомому місці годі шукати чогось нового та незвіданого.

Фразеологізм *art is long, life is short* є перифразом вислову давньогрецького філософа та науковця Гіпократата *ars longa, vita brevis*. Ця фразеологічна одиниця зазвичай уживається, коли мовець прагне донести до свого співрозмовника думку про швидкоплинність та непостійність життя, встановивши своєрідну протиположність споживацькому ставленню до нього шляхом доведення дійсної його цінності. Цією протиположністю, що формує антитетичний сенс фразеологізму, постає в ньому цінність мистецтва, яке, на відміну від життя, є вічним та захищеним від переоцінок – адже, дійсно, існують численні витвори мистецтва, слава яких набагато пережила їх творців і, дійсно, дозволила їм таким чином долучитися до вічності.

«*The art is long, life is short, opportunity fleeting, experiment dangerous, judgment difficult*» [60].

У повному варіанті вислову Гіпократата, окрім вказівки на швидкоплинність та минуність земної слави, говориться ще про те, наскільки ілюзорними є можливості, небезпечними – експерименти, а складними – судження.

Використання фразеологізму *a nine-days wonder* практикується, коли необхідно сказати про певне явище або людину, що привертає до себе великий інтерес протягом незначного періоду часу, після чого про це явище чи людину практично відразу забувають. Фразеологічною одиницею з числа українських, що є найточнішим відповідником для цього вислову, є каліф на годину, що так само засвідчує минуність слави та успіху.

«*It was my sweet Will Kempe who I managed his performances from before The Globe he part-owned to the greatest darejourney in England ever, our Nine Days Wonder, which I'll tell later*» [60].

У наведеному прикладі аналізований фразеологізм використовується автором, аби охарактеризувати мандрівку, учасником якої він свого часу був. Використання фразеологічної одиниці дозволяє зрозуміти, що згадана мандрівка викликала певний інтерес з боку оточуючих на час свого проходження, а наразі, очевидно, пам'ять про неї зберігають лише її учасники, тобто, вона спричинила лише локальні зацікавлення.

Фразеологізм *Rome was not build in a day* представляє лексему Рим як символ могутності, слави, тобто тих характеристик, що роблять це місто посправжньому вічним та легендарним. За допомогою ж фразеологічної одиниці тим людям, які кудись поспішають, доводять, що ця легендарність і велич не формувалися нашвидкуруч, для цього необхідно було планомірно й розумно розподілити сили та поступово виконати увесь обшир завдань. Подібними за значенням постають фразеологізми *step by step* (крок за кроком), *little by little* (помаленьку), *inch by inch* (цвях за цвяхом – у цьому випадку також простежується метафора, пов'язана з будівництвом), *by degrees* (поступово).

«*Rome was not build in one day you know*» [60].

«*He said that Rome was not build in one day*» [60].

«*First of all, we feel that a step by step approach whereby we move from options to preferred option to a formal debate on the principle erm of erm of of the strategy*» [60]. «*The old man insisted on taking Peter step by step through everything he had done and everything he proposed to do*» [60]. «*Then little by little words are exchanged*» [60]. «*Little by little he dropped hints, but no details*» [60]. «*Then he climbed inch by inch up to Rainer*» [60]. «*But inch by inch they were being driven back*» [60]. «*After that his mind had gone, by degrees, like his father's*» [60]. «*If Gaveston was sending these powders, killing the Lady Eleanor by degrees, surely the poison should eventually have worked?*» [60]

У наведених прикладах споріднені фразеологізми передають значення поступового, поетапного виконання тієї чи іншої дії.

Фразеологічну одиницю *to vanish into thin air* зазвичай використовують, аби сказати, що певна істота чи неістота зникла з поля зору настільки швидко, що ніхто навіть не встиг цього помітити, тому таке зникнення постає схожим на магію, подібно до того, як різноманітні казкові герої буквально розчиняються у повітрі, коли їм необхідно кудись швидко переміститися. Близьке до нього значення має фразеологічна одиниця *disappeared as if by magic*. У цьому випадку фразеологізм акцентує увагу на неймовірній швидкості, фактично миттєвості такого зникнення, тому він і віднесений до відповідної тематичної групи. Спорідненою із названими фразеологізмами постає й конструкція *in the twinkling of an eye*, що позначає настільки швидке виконання певної дії, що його неможливо відстежити неозброєним оком. Фразеологізм *in less than no time* так само позначає дуже швидко, миттєву дію, яка перевершує всі уявлення людини про швидкість виконання певного завдання.

«*Meh'Lindi had once mentioned a legendary Assassin who swallowed a rebel governor's young son whole so that the child should seem to **vanish into thin air***» [60].

У цьому фрагменті розповідається про легендарного вбивцю, який організував викрадення сина бунтівного посадовця настільки швидко, що дитина немов розчинилася у повітрі. Фразеологізм ужито для того, щоб продемонструвати, наскільки швидко відбувалися описувані події.

«*In the intense heat of the day most of them fell silent and withdrew into the gum trees, where they disappeared as if by magic among the bright green leaves*» [60]. У наведеному реченні фразеологізм *disappeared as if by magic* вживається для опису особливості поведінки австралійських ведмедів коала. Фразеологізм ужито, аби продемонструвати миттєвість, гранично високу швидкість, із якою коали ховаються в евкаліптових заростях серед яскраво-зеленого листя.

«*Microprocessors do the calculations in the twinkling of an eye*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологізму *in the twinkling of an eye* відзначається надзвичайно висока швидкість, із якою мікропроцесори виконують дії з обрахунку та обліку інформації.

«*The video has sold 30,000 copies in no time*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується для того, аби позначити максимально швидко популяризацію певного відео, запис якого було продано тридцять тисяч разів.

Фразеологізм *from time to time* вживається, коли мовець прагне вказати на раптовість, неочікуваність того, що відбулося. Відтак, ключовим є значення okazionalnosti, nespodivanki від певного перебігу подій. Проте наявне у фразеологізму й додаткове значення, що позначає мінливість у ставленні до часу, тобто виконання певної дії не постійно, а в певні його проміжки, що споріднює аналізоване значення зі значенням періодичності.

«*The rate differed region by region, and changed from time to time*» [60].

В наведеному реченні фразеологізм уживається для того, щоб продемонструвати, наскільки миттєво, незалежно від очікувань, відбувалася зміна ставки від регіону до регіону. Його використання доводить непідвладність змін ставки будь-яким прогнозам та передбаченням.

Фразеологізм *in a short time* використовується у ситуації, коли людина, що працює в певній організації чи на підприємстві, отримує меншу кількість робочого часу із меншою оплатою, оскільки обсяг роботи зменшений у порівнянні зі звичайним. Переважно такий підхід до працевлаштування використовується тими компаніями, справи яких просуваються не настільки добре, як очікувалося.

«*He's been put on short time because business is so quiet*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм *short time* використовується для позначення ситуації, коли людину наймають на роботу на так званий «неповний день». У цьому ж реченні його автор пояснює причину такого підходу до працевлаштування: бізнес знаходиться у кризовому стані, й утримання робітника на «цілий робочий день» не по кишені компанії.

Фразеологізм *kill two birds with one stone* використовується на позначення швидкого та успішного вирішення одразу кількох суттєвих проблем. Найближчий за значенням український еквівалент аналізованого фразеологізму – вбити двох зайців одним пострілом – відображає ідентичну семантику. Розглядаючи зазначену фразеологічну одиницю в контексті ФСП темпоральності, необхідно зробити акцент на тому, що саме часове значення «швидкості» є ключовим у цьому фразеологізмі.

«*I killed two birds with one stone and picked the kids up on the way to the supermarket*» [60].

Використання фразеологізму *kill two birds with one stone* в цьому реченні ілюструє швидке та успішне виконання мовцем одразу двох важливих завдань. Так, він розшифровує те, про що говорить, вживаючи фразеологічну одиницю – йому вдалося відвідати супермаркет та по дорозі забрати дітей із навчального закладу, що виглядає достатньо складним завданням для того, аби виконати його настільки ж швидко та успішно.

Фразеологізм *beat around the bush* зазвичай використовують, коли прагнуть висловити бажання, аби співрозмовник швидше перейшов до суті справи, не

витрачаючи час на порожні балачки. У цьому випадку характеризується сема «швидкості». Спорідненість із цією фразеологічною одиницею виявляє також фразеологізм *time is money*, який також позначає неприпустимість даремних витрат часу, артикулюючи необхідність прискоритися, аби отримати очікувану чи жадану винагороду. *Brevity is the soul of wit* – ще один споріднений за значенням фразеологізм, який утворює із наведеними вище одиницями своєрідне мікрополе, що вказує на цінність використання часу, як власного, так й інших людей.

«*Don't beat around the bush – get to the point!*» [60]

В аналізованому прикладі мовець використовує фразеологічну одиницю, аби змусити свого співрозмовника мислити швидше та перейти до конкретики. Використаний фразеологізм відображає семантику необхідності пришвидшення, переходу до максимальної швидкості когнітивної діяльності.

Використання фразеологізму *at first sight* позначає миттєвість реакції реципієнта на кого- або що-небудь. Фразеологічна одиниця вживається, аби продемонструвати, що певний феномен одразу справив враження на спостерігачів, які одразу збагнули його неординарність.

«*The debate is more complex than it seems at first sight*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використано, аби продемонструвати хибність миттєвих суджень, що часто постають оцінними, внаслідок чого надалі спростовується їх обґрунтованість та правомірність. У цьому випадку так сказано про дебати, які виявилися набагато насиченішими та глибшими, ніж це могло здатися на перший погляд.

Використання фразеологізму *slow and sure* є характерним для ситуацій, коли певна дія виконується поступово і навіть повільно, проте на кожному етапі її виконання наявний гарантований результат. Цей фразеологізм вживається на противагу численним висловлюванням про необхідність максимально швидкого виконання роботи, стверджуючи, що невисокий темп вирішення певних завдань призводить до більш якісного їх розв'язання.

«*Gradual or plodding but certain to finish, as in slow but sure this book's getting written*» [60].

В аналізованому прикладі фразеологізм ужито для того, аби продемонструвати, що серйозна книжка має читатися так само поступово й навіть повільно, як вона писалася автором. За допомогою фразеологічної одиниці автором висловлювання висловлюється впевненість у тому, що будь-яка серйозна справа не налаштована на швидке, поспішне виконання, тому все треба робити повільно, але надійно.

Спорідненими постають фразеологізми *at a snail's gallop* та *slow as a tortoise*. Обидва ці фразеологічні одиниці мають зоологічну етимологію і пов'язані з вкрай повільним темпом виконання певної дії. Так, перший із наведених фразеологізмів побудований на оксимороні «галопа равлика», що позначає заздалегідь неможливу дію, адже галоп як такий характерний для коней, а не для істоти, яка навіть не наділена кінцівками, тобто тут спостерігаємо ще й іронічну семантику. Повільність же пересування черепахи є загальновідомим фактом. Відтак, коли хочуть охарактеризувати темп виконання кимось певної дії або ж недостатньо швидке пересування в просторі, зазвичай використовують один із пари цих фразеологізмів.

«*My research is moving at a snail's gallop – every experiment I've tried so far has failed*» [60].

У наведеному прикладі мовець, що є дослідником-науковцем, порівнює темпи свого дослідження із галопом хробака, використовуючи фразеологізм, аби проілюструвати повільність просування дослідницької діяльності. Він пояснює причини цієї повільності, пов'язуючи її з тим, що кожен із експериментів, організованих в межах дослідження, був невдалим.

«*He ran slow as a tortoise*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологічної одиниці мовець характеризує вкрай повільний біг людини, свідком якого він чи вона став.

Фразеологізм *to beat the clock* використовується для позначення ситуації, коли поставлене завдання необхідно виконати у вкрай обмежений термін часу, тобто зробити це максимально швидко та якісно, заощадивши наявний час.

«*The basketball team worked hard to beat the clock and win the game*» [60].

У наведеному прикладі йдеться про необхідність досягнути необхідного результату за обмежений проміжок часу, що постає перед баскетбольною командою. Для цього використовується фразеологізм *to beat the clock* у значенні «встигнути до фінального дзвінка».

2.1.4. Фразеологізми про стан життя та досвід людини

Фразеологізми, що описують стан життя, відображають різні аспекти людського існування, зокрема поняття віку, досвіду та життєвих обставин. Вони фокусуються на тому, як час впливає на людину, її становище в суспільстві або обставини, що оточують її. Детальніше про поняття «вік людини або її досвід» та «скрутні/легкі часи».

Фразеологізми *пов'язані з віком чи досвідом людини*. За допомогою фразеологічних одиниць цієї тематичної підгрупи мовець має змогу образно описати чи висловити власне враження від тих якостей співрозмовника чи об'єкта спостереження загалом, які так чи інакше можуть бути інспіровані його чи її віком, відсутністю чи наявністю необхідного досвіду тощо. Фразеологізми про «вік людини або її досвід» відображають також закономірності, пов'язані зі зміною вікових періодів життя людини, зокрема, настання зрілості або старості, характеризують притаманні певному віковому відрізку людського життя риси.

Фразеологізм *to come of age* має значення досягнення повноліття, тобто того віку, коли людина стає спроможною вповні відповідати за власні вчинки. Відповідно, фразеологічна одиниця відображає усю важливість цієї зміни для людей, оскільки в дослівному перекладі означає «увійти у вік», де не актуалізовано, яким саме має бути цей вік, адже носії мови мають необхідні

фонові знання, аби вчасно їх актуалізувати. Наведемо приклади уживання фразеологічної одиниці:

«*He had completely forgotten that this was his twenty-first birthday and that he had finally come of age*» [59].

У проаналізованому реченні йдеться про парубка, який забув, що його минулий день народження був двадцять першим, відтак, він досягнув повноліття. В англomовному світі саме цей вік є традиційним для повноцінного зарахування молодих людей до числа повнолітніх, на відміну від континентальної традиції.

Фразеологічна одиниця *old as the hills* вживається, коли мовець хоче висловити своє враження від давності певного феномена або ж старості людини. Фразеологізм сягає корінням біблійної традиції, адже, за християнськими уявленнями про світобудову, увесь світ, у тому числі й пагорби, про які йдеться у дослівному перекладі аналізованої фразеологічної одиниці, був створений Богом, відповідно, це було настільки давно, що жодна жива людина не може цього пам'ятати, а здатна, натомість, лише порівнювати чиюсь старість із первісністю згаданих пагорбів та світу; отже, логічно, людина чи предмет, що може бути охарактеризована відповідним чином, порівнюється за віком із тими артефактами, що існують на Землі мало не від її створення.

«*The technology we're using is as old as the hills*» [60].

У зазначеному реченні автор висловлювання використовує аналізований фразеологізм із метою самокритики, адже таким чином він стверджує, що технології, використовувані ним та його партнерами у неназваному виробництві, є безнадійно застарілими. Відповідно, мовець висловлює упевненість у тому, що виробництво потребує новітніх технологій, а експресивно забарвлений фразеологічний вираз додає висловлюванню емоційності.

Фразеологічна одиниця *a knowing old bird* має низку україномовних відповідників – битий жак, стріляний горобець, і позначає людину із багатим життєвим досвідом. Згаданий досвід є дуже цінним, адже таким чином можна припустити, що людина, про яку так говорять, має досвід перебування у складній

ситуації, відтак, зможе правильно зорієнтуватися, якщо подібна ситуація виникне знову. У побудові фразеологізму використана зоологічна (а саме орнітологічна) метафора, де досвід людини порівнюється із досвідом птаха, якому, аби дожити до старості, дійсно необхідно пройти безліч життєвих випробувань і виявити в цих перипетіях кмітливість, скористатися перевагою попереднього досвіду.

«*She's a sharp and knowing old bird*» [60].

У наведеному прикладі автор використовує аналізовану фразеологічну одиницю, що належить до тематичної групи «вік/досвід людини», аби охарактеризувати матір своєї знайомої. На думку мовця, ця жінка має дійсно багатий досвід, що дозволяє їй бути максимально проникливою та вповні розуміти, чого очікувати від людей навколо себе.

Прізвисько *ancient mariners* отримували випускники Кембриджського університету, які навіть після закінчення вишу продовжували брати участь у славнозвісній університетській регаті. При утворенні фразеологізму використано іронію – адже вихованців Кембриджу порівнюють із прадавніми мореплавцями, натякаючи на те, що вони вже занадто старі, щоб змагатися зі студентами, проте достатньо досвідчені, щоб як мінімум їм не поступатися. У переносному значенні цей вираз уживається на позначення будь-яких людей, які довго працюють на одному й тому самому місці, відтак, є старожилами, що пам'ятають давні часи.

«*Grandad's explanation sounds more probable than the others, ancient mariners were a knowing all lot*» [60].

У наведеному прикладі йдеться про високу цінність слів дідуса, оскільки він чимало прожив і цілком може бути очевидцем тих подій, про які розповідає своєму онукові. Онук же, який є мовцем, порівнює дідусеві пояснення з рештою інших думок, та доходить висновку про те, що його літній співрозмовник має знати абсолютно все.

Фразеологізм *a man of the old school* також є складовою аналізованої тематичної підгрупи «вік/досвід людини». Відзначимо, що зазначену фразеологічну одиницю зазвичай використовують, коли хочуть відзначити, що людина наділена певним набором неординарних навиків. Інакше кажучи, така людина є більш ґрунтовно підготовленою до життєвих випробувань, бо наділена необхідним досвідом та здатністю не зациклюватися на сучасних методах вирішення проблем, а віднаходити певні «лайфхаки», якими користувалися його попередники. Фразеологізм вживається переважно в позитивному значенні, хоча можливе й іронічне, наближене до негативного використання, коли хочуть сказати, що хтось зупинився у власному розвитку й не бажає помічати того, що прогрес пішов далі.

«His father was a true man of the old school» [60].

У зазначеному реченні відзначено, що батько співрозмовника мовця є справжнім вихідцем із минулого. Використання фразеологічної одиниці засвідчує відображення поваги до досвіду цієї людини, його здатності орієнтуватися в реаліях, незнайомих його нащадкам, зберігати весь набір традиційних характеристик, притаманних батькові.

Фразеологічна одиниця *age of discretion* використовується для позначення того віку в житті людини, у якому вона стає спроможною самостійно вирішувати власні проблеми та організовувати власну справу. На нашу думку, помилковим буде ототожнювати настання цього віку із настанням повноліття, адже по обидва його боки трапляються численні винятки з правил, починаючи з самостійних дітей та завершуючи інфантильними дорослими.

«He's on the age of discretion and he can start his own business» [60].

У наведеному прикладі відзначено, що певна людина, про яку говорить мовець, досягла достатнього віку та рівня самостійності, аби дозволити їй спробувати себе у відкритті власного бізнесу. У цьому випадку фразеологізм ужито із позитивною конотацією, адже відчувається схвалення такої самостійності людини, про яку говорять.

Використовуючи темпоральний фразеологізм *you live and learn*, англомовний комунікант таким чином намагається повідомити, що якою б досвідченою не була людина, новий досвід ніколи не буває зайвим, оскільки допомагає побачити нові прорахунки та випрацювати стратегію їх подолання в майбутньому. Найближчим українським відповідником до цього фразеологізму є вираз «вік живи – вік учись», що також розкриває необхідність та цінність здобуття будь-якого нового досвіду. Також тут можна віднайти й семантику поради не дуже дивуватися при першій зустрічі із чимось новим і незнайомим, оскільки новий досвід – цінний досвід.

«*Claire has never seen a man in a leopardskin jockstrap before, you live and learn*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використано, аби передати глибину здивування героїні висловлювання, яка до того жодного разу не бачила людину в леопардовому комбінезоні. Проте фразеологізм вжито, аби підкреслити, що в житті дуже багато ситуацій, що можуть здивувати пересічного громадянина, відтак, необхідно реагувати на них максимально спокійно та запам'ятовувати, як треба себе поводити в тому чи іншому випадку.

Наступна тематична підгрупа фразеологізмів із семантикою темпоральності представлена одиницями зі значенням «*скрутні/легкі часи*». Їх використання спрямоване на те, аби охарактеризувати, наскільки той чи інший період у житті людини насичений добрими чи поганими подіями.

Фразеологізм *a new lease of life* використовується для позначення певної події в житті людини, яка дозволяє докорінно змінити все те її життя, яким вона жила до того. Переважно зазначена фразеологічна одиниця вживається із позитивною конотацією, тобто коли йдеться про зміну поганого періоду в житті вдалим, отримання можливості якісного розвитку тощо.

«*A fresh start, renewed vigor and good health, as in since they bought his store Dad has had a new lease on life*» [60].

У наведеному прикладі фразеологічна одиниця *new lease of life* використана для того, аби продемонструвати зміну різних періодів у житті батька оповідача. У реченні розповідається, що батько відчув, що отримав новий виклик у житті вперше від пори його попереднього душевного піднесення.

Відзначимо у складі зазначеної тематичної групи наявністю підгрупи на позначення поганого, нещасливого періоду в житті людини – «*скрутні/легкі часи*». Так, коли мовець вживає фразеологізми *rainy day* або *dark [evil] days*, це означає, що він хоче наголосити на тому, що описуваний ним період життя був чи є наповненим різноманітними негативними враженнями – розчаруваннями, фінансовими невдачами, втратами близьких людей тощо. Лексема *rainy* сигналізує про зв'язок образу дощу із загальною похмурістю настрою людини, що переживає складні часи. Аналогічну функцію виконує й лексема *evil* у складі фразеологізму *evil days* – вона демонструє, що в ці дні для певної людини все довкола уявляється підвладним злу. Вживання фразеологізмів *hard times* та *dark hour* постає синонімічним до наведених вище фразеологічних одиниць.

«*Today is the anniversary of my wife's passing away, it's because this is always a rainy day for me*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологізму *rainy day* мовець пояснює своєму співрозмовникові причину свого поганого настрою. Вживаючи фразеологічну одиницю, він обґрунтовує, що цей день щороку є для нього періодом поганого настрою та самопочуття, оскільки саме сьогодні настає чергова річниця смерті його дружини.

«*Arsenal's fans have dark days now*» [60].

У наведеному прикладі йдеться про те, що вболівальники команди «Арсеналу» наразі не отримують задоволення від гри своєї команди, відтак, переживають складні часи, очевидно, пов'язані з поганими результатами улюбленого клубу.

«*His company had hard times during tax audit*» [60].

У проаналізованому реченні фразеологізм використовується для того, аби продемонструвати, наскільки важким для неназваного підприємства був період, коли в ньому проходила перевірка з податкової інспекції.

«When dad passed away, it was a dark hour for our family» [60].

У цьому прикладі фразеологізм використано для того, аби передати глибину почуттів родини, що втратила батька. Так, за його допомогою відзначено, що зі смертю батька пов'язано поганий, невдалий період життя родини.

Фразеологізм *to be onto a winner* використовується для позначення ситуації, коли людина має щось необхідне для того, аби кардинально змінити своє життя на краще. Найближчим з-поміж українських відповідників до цієї фразеологічної одиниці пасує фразема «квиток удачі», що означає раптовий та несподіваний шанс на позитивні зміни в житті.

«I think we're onto a winner with this new environmental initiative – the whole company has really embraced it» [60].

В аналізованому прикладі фразеологізм використовується для того, аби відобразити впевненість мовця в успіху відповідної природоохоронної ініціативи, оскільки ціла компанія виявила зацікавленість у її запровадженні.

Фразеологізм *to sit twiddling one's thumbs* використовується для позначення періоду тимчасової бездіяльності людини. Ця бездіяльність може бути інспірована різними причинами, починаючи від лінощів та завершуючи відсутністю роботи і пропозицій. Важливою причиною вимушеної бездіяльності також може бути названа відсутність можливості бодай якось вплинути на ситуацію.

«There I sat for three hours, twiddling my thumbs, while he made call after call» [60]. У наведеному прикладі фразеологічна одиниця *twiddling my thumbs* використана для того, аби продемонструвати обтяжливість вимушеної бездіяльності.

2.1.5. Циклічність часу в змісті фразеологізмів

Наступна аналізована група включає фразеологізми, що відображають поняття «*зранку/ввечері*» і «*завершеність / закінчування чого-небудь*».

Фразеологізми, що позначають поняття «*зранку/ввечері*» використовують, коли хочуть або ототожнити ту чи іншу дію з ранковим чи вечірнім часом доби, або відзначити, що дія відбулася у певний екстремальний період зазначеної пори доби (дуже рано-вранці чи дуже пізно ввечері).

У проаналізованому матеріалі нами було віднайдено лише один фразеологізм на позначення поняття «ранку та вечора». Фразеологічна одиниця *crack of dawn* використовується для позначення того періоду часу, що пов'язаний із найбільш ранньою порою ранку, сходом сонця. Відповідно, зазначений фразеологізм уживають, коли хочуть сказати, що певна особа щось робить дуже рано, наприклад, прокидається.

«*It's a long drive, so we'll have to leave at the crack of dawn if we want to get there on time*» [60]. У наведеному реченні фразеологізм використовується, аби довести необхідність вирушити в дорогу максимально рано, буквально на сході сонця, аби встигнути туди, куди треба, адже поїздка є довгою.

Фразеологізми на позначення поняття «*завершеності / закінчування чого-небудь*». До складу цієї підгрупи входять фразеологічні одиниці, що використовуються на позначення доконаності чи недоконаності певної дії, необхідності її завершення тощо.

Фразеологізм *the end crowns the work* зазвичай вживається, коли постає необхідність постулювати важливість завершення певної дії чи виконання завдання, не кидаючи його на півдорозі. Зазначена фразеологічна одиниця, на наш погляд, виявляє риси спорідненості з фразеологізмом *slow and sure*, тільки якщо той фразеологізм позначає загальну надійність як необхідну рису будь-якої діяльності, то вираз *the end crowns the work* відзначає важливість саме завершення праці, адже без цього вона не може бути оцінена як повноцінно виконана.

«Throughout the work, we did not forget that the end crowns the work» [60].

У зазначеному прикладі автор висловлювання використовує фразеологізм, аби наголосити на важливості успішного виконання саме завершального етапу роботи.

Фразеологічна одиниця *last-ditch effort* традиційно вживається у випадках, коли йдеться про дійсно останню можливість щось змінити (часто кардинально). Використання цього фразеологізму пов'язують із семантикою абсолютно безнадійної справи, яку ще можна змінити на краще, лише за умови максимально швидкого втручання в ситуація, проте цей шанс дійсно є останнім, і після нього таких більше не буде.

«He resigned in a last-ditch attempt to save his party from electoral defeat» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використано з метою передачі враження від критичного становища певної партії, що близька до поразки на виборах. Для цього, за словами мовця, її лідер хапається за останній шанс бодай якось врятувати ситуацію.

Більш докладно відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням часу представлено на рисунку 2.1.

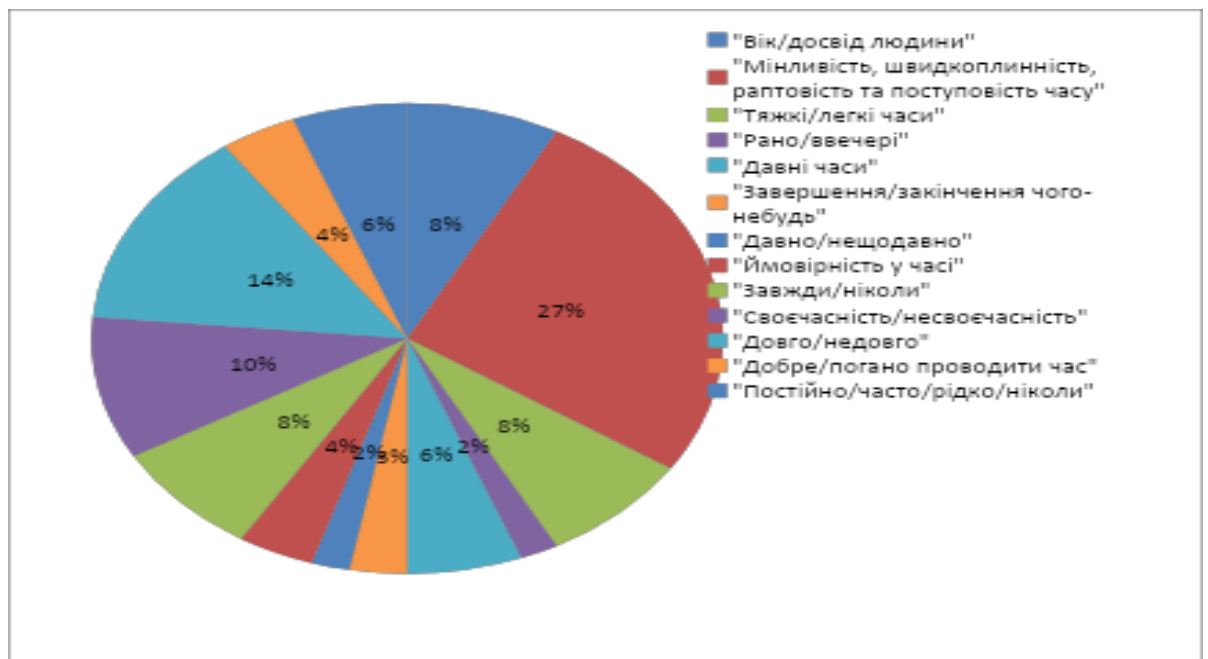


Рисунок 2.1. Відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням часу.

Найчастотнішими виявилися фразеологізми тематичної підгрупи зі значенням «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості часу» (41 одиниця, 27% від загальної кількості). Наступними за чисельністю виявилися фразеологізми тематичних підгруп «тривало/недовготривало» (21 одиниця, 14% від загальної кількості) та «вчасність/несвоєчасність» (15 одиниць, 10% від загальної кількості). Найменш чисельними виявилися тематичні підгрупи «ранок/вечір» (3 одиниці, 2%) та «колись/нещодавно» (3 одиниці, 2%).

Розглянемо частотність вживання окремих фразеологізмів у межах окремих тематичних підгруп. Дослідження проводилося в ході роботи зі словниками і базувалося на кількості згадок про певний фразеологізм у них. (див. Додаток А).

У тематичній підгрупі, що визначають поняття «вік людини або її досвід» найбільшу представленість мав фразеологізм *old as the hills* – 73 повтори у розглянутих словниках. Трохи меншу частотність вживання продемонстрував фразеологізм *a knowing old bird*. Приблизно однакову кількість згадок мали фразеологізми *age of discretion* та *a man of the old school* – 21 та 23 згадки відповідно. Найменш представленими у розглянутих словниках були фразеологізми *to come of age* та *ancient mariners* – 5 і 3 вживання відповідно.

З-поміж групи фразеологізмів, що відображають поняття «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості часу», найбільш частотним у розглянутих словниках виявився популярний не лише в британській, але й у нашій культурі фразеологізм *time is money* – 81 випадок уживання. Приблизно однакову періодичність цитування мають одразу кілька висловів – *step by step* (66 вживань), *in a short time* (63 вживання), *little by little* (54 вживання). Загалом, можна відзначити, що для фразеологізмів цієї групи загалом характерна висока частотність уживання в розглянутих словниках.

Фразеологізми на відображення поняття «скрутні/легкі часи» представлені в розглянутих словниках з невисокою частотністю. Проте щільність цієї групи є значною, адже практично всі фразеологізми, що входять до її складу,

представляють приблизно однакові за частотністю вживання одиниці. Так, найчастотніший фразеологізм з-поміж цієї підгрупи – *dark hour* має 24 вживання, фразеологізми *a rainy day*, *hard times* – по 21 вживанню, фразеологізм *hard times* – 20 уживань, *to be onto a winner* – 19 вживань. На нашу думку, низька частотність уживання таких фразеологізмів може бути пов'язана тим, що люди загалом не люблять обговорювати такі моменти.

Підгрупа фразеологізмів для відображення поняття «ранку та вечора» була представлена одним фразеологізмом *crack of dawn* із загальною частотністю 27. Ще одну підгрупу з доволі невисоким рівнем представленості в розглянутих словниках складають фразеологізми, що відображають поняття «минулі часи», серед яких найчастотнішими є *cry over spilt milk* (23 згадки), *age of reason* (22 вживання), *have been there before* (21 вживання).

З-поміж фразеологізмів, що відображають поняття «завершеності/закінчування чого-небудь» найчастотнішою постає фразеологічна одиниця, що має 35 згадок у розглянутих словниках – *the end crowns the work*. Трохи менш частотними є вживання двох попередніх фразеологізмів – *last-ditch effort* (19) та *to call it a day* (13 вживань). Єдиний фразеологізм, що представляє підгрупу одиниць на позначення поняття «давно/колись та нещодавно» - *much water has flowed under the bridge since* – демонструє достатньо високий рівень цитованості в розглянутих словниках. Практично ту саму частотність (35 уживань) демонструє найчастотніший фразеологізм, що відображає поняття «щось, що може статися/відбутися чи відбудеться в майбутньому за певних умов» – *when my ship comes home*.

Фразеологізми тематичної підгрупи «завжди/жодного разу (ніколи)» представлені достатньо частотними за вживанням у розглянутих словниках одиницями. Так, найчастіше цитованою одиницею серед них є *at latter Lammas*, що зустрічається в аналізованих текстах 43 рази. Дещо рідше вживаються такі фразеологізми, як *once in a blue moon* (32 випадки вживання), *when pigs fly* (28 вживань), *when the devil is blind* (26 уживань). Частотність уживань

фразеологізмів цієї підгрупи, на нашу думку, пояснюється схильністю носіїв мови до заперечень та впевненості в собі.

З-поміж фразеологізмів тематичної підгрупи «вчасність/несвоєчасність» найбільш високим показником цитування в розглянутих словниках наділена фразеологічна одиниця *in the nick of time* (23 вживання). Натомість, навколо цього фразеологізму сформовано ще декілька одиниць: *ahead of one's time* (22 вживання), *strike while the iron is hot* (21 вживання).

Поняття «тривало/недовготривало» представлені достатньо численною групою фразеологізмів, що демонструють високу частотність свого вживання у творах культури. Так, зокрема, найпопулярніші одиниці цього тематичного розділу – *a Caliph for a day and to try patience of a saint* мають 44 і 43 випадки цитування в розглянутих словниках.

Нечисленною як за кількістю, так і за цитуваннями у розглянутих словниках є підгрупа із семантикою якості часу («доброго/поганого» проведення часу). Одиниці, що її складають – *to have a whale of a time* і *to do/serve time* цитовані у розглянутих словниках 14 та 7 разів відповідно. Натомість, більш частотними за вживанням є фразеологізми із семантикою «часто/рідко/постійно/ніколи». Найпопулярнішими одиницями серед них стали *all the while* (44 вживання) та *a bit at a time* (41 вживання).

Отже, слід зауважити, що матеріал розглянутих словників складають насамперед ті фразеологізми, які вживаються у текстах художньої літератури. Відповідно, можна відзначити, що показана тим чи іншим фразеологізмом частотність варіюється в залежності від його популярності в авторів художніх текстів чи дописувачів до періодичних видань.

Кожний фразеологізм потребує більше прикладів для аналізу, для кращого розуміння змісту та вживання фразеологізмів у сучасній англійській мові, ознайомитись з якими можна в додатках (див. Додаток Б.)

2.2. Семантичні та функціональні особливості фразеологізмів із значенням простору (руху у просторі)

Фразеологізми із семантикою простору є невід'ємною частиною сучасної англійської мови, що відображають культурні, соціальні та когнітивні особливості носіїв мови. Вони мають широку варіативність у значеннях, стилістичному застосуванні та функціях, що робить їх багатозначним інструментом комунікації. Таким чином, просторово-часовий континуум є невід'ємною частиною буття. Він має такі властивості: рух, нерозривний зв'язок часу і простору, спрямованість в один бік, незворотність і безперервність.

Їхня роль виходить за межі суто просторових описів, торкаючись глибоких культурних, соціальних та емоційних шарів мови. Вони підкреслюють багатство англійської фразеології та її адаптивність до різних мовленнєвих контекстів.

В результаті дослідження нами було проаналізовано фразеологізми із семантикою простору та виділено основні групи, за якими можна охарактеризувати ці фразеологічні одиниці: 1) рух у просторі; 2) просторові обмеження; 3) характеристика місць та середовищ: а) ізольовані місця; б) безпечні / небезпечні місця; в) місця з цінностями та можливостями; г) спільні або локалізовані території.

Перша тематична група пов'язана з **рухом у просторі**. Фразеологізми з цієї групи відображають динамічні аспекти життя, перехід між локаціями та зміни, пов'язані з переміщенням у просторі.

Фразеологізм *cut a swathe through* – ця фраза має значення «рухатися крізь простір, спричиняючи значні зміни або руйнування». Її образність асоціюється з діями, що залишають сильний вплив на довкілля, зокрема просторовий ландшафт. Вона може бути спорідненою із *shake the dust off your feet*, адже обидві вказують на зміну середовища чи місця.

«*A swathe was the area cut by a single sweep of a mower's scythe, and so the width of a strip of grass or corn cut in this way*» [60].

У проаналізованому реченні слово *swathe* у буквальному значенні описує смугу трави чи зернових, що залишається після одного маху коси. Це визначення слугує основою для фразеологізму *cut a swathe through*, значення якого переноситься на метафоричний рівень. Фразеологізм використовує образ смуги (*swathe*), яка символізує потужний і впливовий рух, здатний змінювати ландшафт або простір. Переносне значення: дія чи подія, яка залишає сильний слід, спричиняючи помітні зміни, подібно до того, як коса залишає широку смугу після свого руху. Суть фразеологізму полягає в акценті на результаті руху, де «cut» означає дію, що перетворює або змінює простір.

Фразеологічна одиниця *from A to B* означає переміщення з одного місця в інше, від початкової точки до кінцевої. Його часто використовують для опису подорожі, транспортування або досягнення мети без зайвих деталей чи ускладнень. Цей вираз має нейтральний та утилітарний відтінок, зосереджуючись на функціональності та прямоті дії.

«The purpose of street tree planting is to... make the roads and thoroughfares pleasant in their own right, not just as places used to travel from A to B» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм *from A to B* використовується для позначення утилітарного підходу до дорожньої інфраструктури, де вона розглядається лише як засіб пересування між двома точками, без урахування інших її функцій чи естетичних аспектів. Використання фразеологізму додає тексту чіткості й логічності. У цьому контексті *from A to B* символізує практичний, мінімалістичний підхід до доріг – як до функціональних об'єктів, що забезпечують переміщення у просторі.

Фразеологізм *pull up stakes* означає залишити місце проживання чи роботи, щоб переїхати до іншого місця. Виникнення виразу пов'язане з образом намету або тимчасової споруди, яка закріплюється на місці за допомогою кілків (*stakes*), які потрібно витягнути (*pull up*), щоб змінити місце. Фраза підкреслює аспект змін місця перебування, часто з передчуттям нових починань чи пригод.

«Steven... has chosen to leave New York for Florida with his girlfriend, pulling up stakes, giving up his apartment, even bringing along his goldfish» [60].

У реченні, що подано для прикладу йдеться про рішення Стівена змінити місце проживання. Він залишає Нью-Йорк і переїжджає до Флориди зі своєю дівчиною. Вислів «*pulling up stakes*» уточнює сутність змін, які включають не лише переїзд, але й зміну способу життя. Завдяки використанню фразеологізму читач може уявити, що Стівен буквально збирає своє «життя» і вирушає у нове середовище.

Go walkabout – фразеологічна одиниця, що означає мандрівку без конкретної мети або зникнення з певного місця на невизначений час. Може також застосовуватися до людей або речей, які "відлучаються" чи "зникають" на певний час. До того ж визначення має і традиційне значення, що відображає культурну практику аборигенів Австралії, які вирушають у подорож у глибинку для відновлення зв'язку з природою, традиціями та духовними джерелами.

«*The journey becomes a walkabout for the boys when they become lost*» [60].

Вживання *walkabout* створює образ подорожі, яка набуває характеру дослідження або блукання. Фразеологізм акцентує, як змінилися обставини подорожі. Він підкреслює, що втрата контролю над ситуацією змушує хлопців взаємодіяти з простором у незвичний для них спосіб, *walkabout* у цьому контексті підкреслює фізичне переміщення (блукання у просторі).

Фразеологізм *shake the dust off your feet* походить із біблійного контексту [Євангеліє від Матвія 10:14] і має кілька основних значень: пряме значення – у буквальному сенсі це означає позбутися пилу з ніг, що символізує відмову від зв'язків із певним місцем\простором чи людьми. Переносне значення: висловлює демонстративну незгоду, протест або відмову асоціюватися з місцем чи особами, які проявили ворожість, зневагу або байдужість. Символізує повну зміну місця чи ситуації, підкреслюючи, що ніякого духовного чи емоційного тягара не залишиться.

«*And whosoever ! I shall not receive you... when ye depart out ! of that house or city, shake off the dust of j your feet*» [60].

Це фразеологічне висловлювання із біблійного тексту, де Ісус радить своїм учням, як діяти, якщо їх не приймуть або відкинуть у місті чи домі, куди вони прийшли з проповіддю. В реченні цей фразеологізм має послання і може застосовуватися в ширшому сенсі: щоб відобразити бажання рухатися вперед після неприємного досвіду. Змінювати своє місце, гіпотетично у просторі, незважаючи ні на що.

Фразеологізм *high and low* у буквальному сенсі описує пошук у різноманітних місцях, що охоплюють усі можливі просторові рівні: від найвищих місць («high»), таких як гори чи багатоповерхові будівлі, до найнижчих («low»), наприклад, підвали чи рівнинні території. Це підкреслює широту та вичерпність зусиль під час пошуку. У переносному значенні цей вираз уживається для позначення пошуку всюди, без жодних обмежень, із врахуванням усіх можливих варіантів, аби досягти мети.

«*As the world's press hunted for him high and low, he was holed up in a country hotel*» [60].

У цьому реченні *high and low* акцентує на глобальності пошуку, який проводила світова преса, та виконує просторово-сміслову функцію. Це означає, що журналісти шукали його всюди — від великих міст і людних місць до віддалених і маловідомих куточків. Фразеологізм створює картину масштабного і напруженого процесу, де пошукові дії охоплюють усі можливі рівні простору. Можна уявити журналістів, які перевіряють великі міста, високі офісні будівлі, готелі, маленькі села, навіть найменш ймовірні місця.

Фразеологізми, пов'язані з рухом у просторі, відображають різноманітні аспекти переміщення, змін місця чи середовища, часто передаючи не лише фізичний рух, але й пов'язані з ним емоції, соціальні зміни чи вплив на довкілля. Ці вирази зазвичай мають яскраву образність, що дозволяє їм виражати широку палітру значень — від конкретних дій, як-от залишення місця («*shake the dust off*

your feet») або переїзду («*pull up stakes*»), до узагальнених описів, як-от наполегливого пошуку («*high and low*»).

2.2.1. Просторові обмеження у фразеологічних одиницях

Друга група фразеологізмів із семантикою простору це фразеологічні одиниці, що позначають **просторові обмеження**, відображають поняття про фізичні чи уявні рамки, межі простору або обмеженість дій у ньому. Ці вирази часто використовуються для передачі уявлень про тісноту, вузькі можливості, обмежені ресурси чи ситуації, коли дії чи рух неможливі або сильно обмежені. Основні риси таких фразеологізмів:

1.

П

оняття малого простору відображають тісноту або обмеженість середовища, у якому перебуває суб'єкт. Наприклад: «*on a ticky*» – у дуже обмеженому просторі, «*on a sixpence*» – у невеликій площі або на короткій відстані.

2.

О

бразність, пов'язана з фізичними чи соціальними рамками: ці фразеологізми передають ідею про певні рамки, що обмежують дії чи вибір. Наприклад: «*below stairs*» – простір у домі, відведений для прислуги, що символізує соціальне розшарування.

Фразеологізм *on a ticky* має значення «у дуже обмеженому просторі» або «на малій площі». Вираз походить із контексту, де *ticky* – це назва невеликої монети, що символізує тісноту чи малі розміри. «*In the period before South African ; coinage was decimalized, a ticky was a very I j small silver coin worth three pennies*» [60]. Використовується для опису дій чи рухів, які виконуються в умовах обмеженого простору.

«*The dancers performed so precisely, they seemed to be spinning on a ticky, never stepping out of place*» [59].

У цьому контексті фразеологізм *on a ticky* використовується для того, щоб підкреслити, що танцівники рухаються в дуже обмеженому просторі, виконуючи

свої рухи з неймовірною точністю та контролем. Вираз вказує на те, що їхні рухи здаються настільки акуратними та обмеженими, що вони майже не вийшли за межі визначеного простору.

Фразеологізм *on a sixpence* означає “рухатися або змінювати напрямок дуже швидко та точно, на маленькому просторі або в межах обмеженого простору”. Вираз виник від розміру старої монети в шість пенсів (сімейна монета в англійському обігу до введення десятикової системи в 1971 році), яка була досить маленькою, що й підкреслює ідею обмеженого простору.

«*The car came to a stop on a sixpence, avoiding the pedestrian who had stepped into the road*» [59].

У цьому реченні вираз *on a sixpence* означає, що автомобіль зупинився дуже швидко і точно, практично на дуже маленькому, обмеженому просторі (який можна уявити, як розмір монети в шість пенсів), що підкреслює оперативність і точність руху.

Фразеологізм *hole in the wall* має кілька значень залежно від контексту, але в більшості випадків він вживається в таких сенсах:

1. М
аленьке або тісне місце для прихистку або укриття, часто приховане чи не зовсім доступне для сторонніх.
2. М
алий або непомітний бізнес чи заклад, зазвичай, що має обмежену площу або ресурси (наприклад, маленький магазин або кафе).

«*The little mouse fled to its hole in the wall when the cat came around*» [59].

Фразеологізм *hole in the wall* у цьому контексті використовується як метафора прихистку чи укриття від небезпеки. В даному випадку він підкреслює, як мишка шукає захист у вузькому і непомітному місці – дірці в стіні, коли кіт наближається, а дірка в стіні і є обмеженим простором.

«*His office is just a hole in the wall*» [59]. У цьому контексті *hole in the wall* вказує на мале, непомітне або незручне місце, яке не є привабливим чи значним.

Висловлювання передає думку, що офіс є дуже скромним, можливо, в поганому стані або знаходиться в непримітному місці. Він вказує на простір, який не викликає захоплення або уваги, підкреслюючи його непоказність.

Фразеологізм *door to door* означає переміщення від одного будинку до іншого в певній місцевості або зоні. Зазвичай він використовується в контексті діяльності, пов'язаної з візитами до кожного будинку в певному районі, на обмеженій території, наприклад, для продажу товарів, збору інформації або проведення кампанії. Такий вираз часто передає образ активного руху і взаємодії з людьми на місці.

«*The candidate went from door to door, campaigning for town council*» [59].

В наведеному прикладі фразеологізм використовується для позначення активного процесу передвиборної кампанії, під час якої кандидат відвідує кожен будинок в окрузі або районі, щоб спілкуватися з виборцями, надавати інформацію про свою програму та заручитися їхньою підтримкою. Це типова практика для передвиборчих кампаній, коли кандидат намагається набрати голоси за допомогою особистих зустрічей. Фразеологізм передає ідею ретельної, детальної роботи в межах певної території.

Фразеологізм *below stairs* має історичне значення і вживається для позначення частини будинку, яка знаходиться нижче головного рівня, зазвичай це підвал або нижні поверхи, де проживали слуги або обслуговуючий персонал. У більш широкому контексті, цей вираз може також позначати те, що стосується нижчого соціального класу, або місце, де працюють слуги, тобто місце, яке традиційно асоціюється з менш престижними ролями або умовами.

«*The butler lives below stairs, in a small room next to the kitchen*» [59].

У цьому прикладі фразеологізм "*below stairs*" використовується для опису місця проживання дворецького (або слуги) в будинку, яке розташоване на нижньому рівні, біля кухні або в підвальному приміщенні. Це підкреслює класову або соціальну різницю між членами родини, що живуть на верхніх поверхах, і слугами, які обслуговують їх на нижньому рівні будинку.

2.2.2. Значення місця та середовища у просторових фразеологізмах

Фразеологізми, що відображають просторові уявлення, часто мають глибокі культурні та соціальні асоціації з певними місцями чи середовищами. Вони можуть бути пов'язані з різними типами місць, які мають специфічне значення для носіїв мови. У цьому підрозділі розглядаються фразеологізми, що характеризують значення місця та середовища через їх: а) ізольованість, б) небезпеку чи безпеку, в) наявність цінностей або можливостей, г) спільне чи локалізоване значення території.

а) Ізольовані місця. Ці фразеологізми вказують на місця, що відокремлені або важкодоступні. Такі вирази, як *off the beaten track*, *the back of beyond*, *unknown country* відображають ідею ізоляції, відсутності зв'язку з іншими частинами світу чи навіть суспільства. Вони можуть також символізувати внутрішню ізоляцію чи самотність особи.

Фразеологізм *off the beaten track* означає місце або ситуацію, які відрізняються від звичних або популярних, знаходяться далеко від основних шляхів або туристичних маршрутів. Це може бути також місце, яке не є частиною загальноприйнятих, добре відомих локацій чи маршрутів, що зазвичай популярні серед людей. Часто цей вираз використовують для позначення чогось менш відомого або унікального, чи ізольованого, що знаходиться за межами загальнодоступних або часто відвідуваних місць.

«*We found a nice little Italian restaurant off the beaten track*» [59].

У цьому реченні фразеологізм *off the beaten track* використовується для опису італійського ресторану, який не знаходиться на головних туристичних шляхах або в популярних зонах, де зазвичай шукають ресторани. Це місце є менш відомим, ізольованим від усіх, можливо, знаходиться в затишній або прихованій локації, але, тим не менш, воно має свій унікальний шарм і пропонує цікаву атмосферу, яку не можна знайти в популярних місцях.

Фразеологізм *the back of beyond* використовується для опису дуже віддаленого, важкодоступного або ізольованого місця, яке знаходиться далеко від цивілізації або основних шляхів. Це може бути місце, яке важко знайти, яке не має великих зручностей або яке є досить незвичним для людей, що звикли до більш населених або цивілізованих територій.

«*This is London, Niall, not some poky wee place in the back of beyond*» [59].

Наведений приклад за допомогою використання фразеологічної одиниці *the back of beyond* використовується для того, щоб підкреслити контраст між Лондоном – великим, населеним і розвинутим містом – та маленьким, ізольованим і важкодоступним місцем, яке є забутим або нецікавим. Говорячи, що це не місце «в кінці світу» (*back of beyond*), мовець намагається підкреслити, що Лондон – це велике, важливе місто з усіма зручностями, і що порівняння його з якимось малим, занедбаним місцем не має сенсу.

Фразеологізм *unknown country* вказує на місце чи ситуацію, які є невідомими та віддаленими для людини, що може сприймати їх як невиразні або складні для розуміння. У цьому контексті *unknown country* має елементи ізольованості, оскільки це може бути місце чи обставини, до яких немає доступу або які відокремлені від звичного середовища людини. Ізольованість у цьому виразі може мати метафоричний або буквальний сенс – це може стосуватися як незвіданих територій, так і нових чи незнайомих досвідів, до яких людина раніше не мала доступу.

б) Небезпечні\безпечні місця. Такі фразеологізми позначають ситуації, коли певний простір або ділянка небезпечний. Наприклад: *a no-go area* – територія, до якої вхід заборонений або ризикований. Місця, де людина почувається в безпеці, часто вживаються в фразеологізмах з такими значеннями, *out of harm's way*. Ці фрази підкреслюють контраст між небезпекою і безпекою, можуть вказувати на фізичну чи емоційну безпеку.

Фразеологізм *a no-go area* позначає територію, яку небажано або неможливо відвідати, оскільки вона є небезпечною або доступ до неї обмежений.

Це може бути зона, де існують високі ризики для безпеки, або територія, вхід на яку заборонено або сильно обмежено з різних причин (наприклад, через політичну або військову ситуацію, природні катастрофи тощо).

«*For journalists and others, the Bogside and Creggan estates are 'no-go areas', with the IRA in total effective control*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм *no-go areas* вказує на райони, території, які є небезпечними для відвідування через контроль з боку ІРА (Ірландської республіканської армії). Ці місця стають «забороненими» для журналістів та інших осіб через високу небезпеку і можливу агресивну реакцію з боку місцевих жителів чи військових.

Фразеологізм *out of harm's way* означає бути в безпеці, поза досяжністю небезпеки або шкоди. Це вказує на місце чи ситуацію, де людина чи об'єкт знаходиться в безпечному стані, вільному від загроз чи небезпек.

«*Take down the Pope and hide him in the coal hole... where he won't be seen and he'll be out of harm's way*» [60].

У цьому реченні фразеологічна одиниця використовується для того, щоб підкреслити, що Папу потрібно сховати в місце (вуглярню), де він буде в безпеці, далеко від будь-якої небезпеки або погроз. У даному контексті це означає, що Папа буде захищений від загрози чи шкоди, якщо його заховати в безпечному просторі, де його не зможуть знайти або дістати.

Фразеологізм *a black spot* вживається для позначення місця або зони, яка є особливо небезпечною, проблемною або забрудненою. Це може стосуватися територій із високим рівнем забруднення, злочинності або іншими серйозними проблемами. Вираз має негативну конотацію і зазвичай вказує на місце, яке потребує уваги або вдосконалення.

«*Jonathon Porritt meets the 'green warriors' who are spearheading campaigns to clean up some of the world's worst pollution black spots*» [60].

Фразеологічна одиниця *pollution black spots* використовується в реченні для позначення місць, які є особливо сильно забрудненими, де рівень

забруднення навколишнього середовища є дуже високим та небезпечним. У цьому контексті *black spots* підкреслюють критичні території, які потребують невідкладного вирішення проблеми забруднення, і вказують на важливість боротьби з екологічними проблемами в таких зонах.

Фразеологізм *the lion's mouth* позначає місце великої небезпеки або ризику, зазвичай у контексті, коли хтось вступає в ситуацію, де йому загрожує серйозна небезпека або труднощі. Це образний вираз, що нагадує про небезпеку, що може виникнути від потрапляння в пастку лева.

Фразеологізм *up the river* має кілька значень, але найпоширеніше – це метафора, яка позначає потрапляння у складну або небезпечну ситуацію, зокрема, бути у в'язниці або за ґратами. Вираз походить від американської сленгової традиції, де *up the river* означало відправку до в'язниці, особливо до віддалених, суворох виправних установ, розташованих у внутрішніх районах країни.

«*Gary was up the river for a couple of years, but that doesn't make him an outcast, does it?*» [60]

У реченні фразеологізм використовується для позначення того, що Гері перебував у в'язниці (він «був за ґратами» кілька років). Вживання цієї фрази показує, що хоча Гері і відбував покарання у особливо небезпечних місцях, це не повинно позбавляти його людяності чи соціального статусу.

Фразеологічна одиниця *lares and penates* – це латинський вираз, що має історичне походження в Стародавньому Римі. *Lares* були домашніми богами, які охороняли дім і родину, а *Penates* – це боги, що піклувалися про запаси їжі і добробут сім'ї. Цей вираз вживається для позначення «рідного дому», який асоціюється з безпекою, комфортом і родиною.

«*I am returned to my own Lares and Penates—to my dogs and cats*» [60].

Фразеологізм тут вживається для того, щоб підкреслити повернення до рідного дому та до тих об'єктів або істот, які є найближчими і важливими для людини. Тут *lares and penates* символізують домашнє тепло, комфорт і родинну

атмосферу, а собаки та коти є реальними «охоронцями» домашнього затишку, яких автор вважає своїми близькими і рідними. Тобто, вираз підкреслює повернення до знайомого, безпечного простору.

в) Місця з цінностями та можливостями.

У фразеологізмах типу *an Aladdin's cave* чи *happy hunting ground* йдеться про місця, де існують цінні або бажані об'єкти чи можливості. Такі вирази часто асоціюються з місцями, де можна знайти щось важливе або особливо бажане, чи то у матеріальному, чи у духовному сенсі.

An Aladdin's cave – це фразеологізм, який позначає місце, наповнене цінними або бажаними речами, часто скарбами, предметами розкоші чи чимось захоплюючим і дивовижним. Вираз походить від персонажа Аладіна з арабської казки, в якій він знаходить чудову печеру, повну коштовностей і магічних предметів. Тому фраза «*Aladdin's cave*» використовується для опису місця, яке буквально або метафорично переповнене дивовижними чи цінними речами.

«*The antique shop was like an Aladdin's cave, filled with rare paintings, sculptures, and priceless jewelry*» [60].

У поданому прикладі вираз *like an Aladdin's cave* вказує на те, що антикварний магазин сповнений цінними і рідкісними предметами (картинами, скульптурами та коштовностями). Це створює образ місця, яке настільки захоплююче і наповнене цінними речами, що нагадує магічну печеру Аладіна, у якій можна знайти дивовижні та безцінні предмети. Вираз передає враження багатства та унікальності цього місця.

Happy hunting ground – це фразеологізм, що означає місце або ситуацію, де можна легко досягти успіху або знайти бажане, особливо в контексті пошуку чогось цінного або вигідного. Спочатку вираз мав духовне значення і використовувався в культурах корінних американців для позначення місць, де предки або духи могли вічно полювати, що символізувало процвітання та благополуччя. В сучасному вжитку цей вираз має метафоричне значення і

використовується для опису ситуацій або місць, де можна легко отримати бажане або знайти вигоду.

«*With Old Master drawings still considered an undervalued genre, this should prove a happy hunting ground for those in search of a bargain*» [60].

У цьому реченні вираз *happy hunting ground* вказує на можливість знайти вигідні покупки чи коштовні товари мистецтва за нижчими цінами, оскільки старовинні малюнки (Old Master drawings) все ще не отримали належної оцінки на ринку. Тому це місце є «щасливим місцем для полювання», де покупці можуть вигідно придбати предмети, які ще не оцінені за їхньою справжньою вартістю.

г) Спільне чи локалізоване значення території.

Фразеологізм, як-от *the same neck of the woods*, вказує на місце, де люди мають спільні або локалізовані територіальні зв'язки. Це можуть бути конкретні географічні локації, але також соціальні чи культурні контексти, де люди взаємодіють в обмеженому середовищі. Вираз вказує на певну близькість або зв'язок між об'єктами чи людьми, які походять з одного і того ж місця або середовища.

«*Both [letters] come from the same neck of the woods, both are on the same subject and both are cries for help which are being ignored*» [60].

У запропонованому прикладі фразеологічна одиниця *the same neck of the woods* означає, що обидва листи походять з одного й того ж середовища або контексту. Це може вказувати на те, що вони мають спільні характеристики, наприклад, вони написані людьми з одного регіону або соціальної групи. У цьому контексті вираз підкреслює, що обидва листи стосуються однакової теми (крики про допомогу), що вказує на певну територіальну чи соціальну спільність між авторами.

Більш докладно відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням простору представлено на рисунку 2.2.

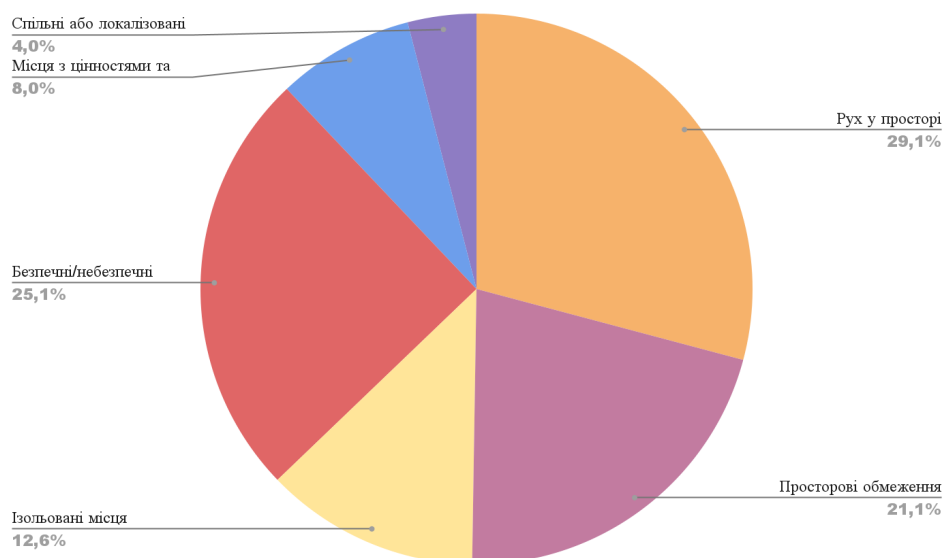


Рисунок 2.2. Відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням простору.

Аналіз просторових фразеологізмів виявив, що найчастіше використовуються ті фразеологічні одиниці, що пов'язані з рухом у просторі (7 одиниць, 29.1% від загальної кількості), вирази, що характеризують безпечні та небезпечні місця (6 одиниць, 25% від загальної кількості) та фразеологізми із просторовими обмеженнями (5 одиниць, 21.1% від загальної кількості). Найменш представлені фразеологізми, що характеризують ізольовані місця (3 одиниці, 12,6% від загальної кількості) та місця з цінностями та можливостями (2 одиниці, 8% від загальної кількості), спільні або локалізовані території (1 одиниця, 4% від загальної кількості).

Фразеологізми з елементами простору широко охоплюють теми зміни місця, ізольованості, обмеженості простору, захисту чи небезпеки домівки, а також соціальної та культурної значущості певних локацій. Їхня семантика часто переплітається з емоційними та соціальними асоціаціями, такими як комфорт, безпека, свобода чи успіх.

2.3. Семантико-функціональні характеристики фразеологізмів з компонентами часу і простору

Фразеологізми із компонентами часу та простору є важливим аспектом мови, оскільки вони допомагають створити образи, що поєднують вимір часу та простору в одній виразній одиниці. Комбінація часу і простору виявляється у фразах, які одночасно зображають зміну місця й часу, що дозволяє створити більш складні, багатозначні образи.

Проаналізувавши фразеологізми ми виокремили кілька одиниць, що поєднують в собі ознаки часу і простору.

Фразеологізм *a rolling stone* означає людину, яка постійно перебуває в русі, змінює місце проживання, роботи або інші аспекти свого життя, не знаходячи стабільності чи постійності. В основному цей вираз підкреслює постійну зміну середовища, місця чи обставин, що ускладнює можливість «осісти» або «накопичити» досвід, ресурси чи стабільність. Семантика включає як просторову (зміна місця перебування), так і часову компоненту (тривалий або постійний процес).

«I worry about Tom. He's never lived in the same place for two years in a row, and he keeps changing jobs. A rolling stone gathers no moss» [60].

У цьому випадку вираз *a rolling stone gathers no moss* підкреслює негативні наслідки постійних змін у житті Тома, як у просторі (зміна місць проживання) та часі (зміна роботи).

- Просторовий аспект: Том не залишає постійного місця проживання, він постійно змінює місце, що веде до відсутності стабільності у його житті.
- Часовий аспект: той факт, що він змінює місце проживання і роботи кожні два роки, також підкреслює відсутність тривалості чи сталості в його життєвих обставинах.

Том не залишається достатньо довго в одному місці, щоб укорінитися чи побудувати що-небудь стійке. Фраза *a rolling stone gathers no moss* вказує на те,

що постійні зміни можуть призвести до відсутності стабільності, кар'єрного росту або можливості укріпитися в будь-якому аспекті життя.

Фразеологізм *a movable feast* використовується для опису чогось, що не має фіксованого часу або місця, або чогось, що можна переносити або змінювати залежно від обставин. Цей вираз вказує на подію чи ситуацію, яка є гнучкою, змінною або доступною в різних контекстах, але, часто, з певним аспектом задоволення або розваги. Також вживається у випадку релігійних свят, які щороку припадає на іншу дату, наприклад Великдень.

«*We enjoyed a real movable feast on the train from Washington to Maimi*» [59].

У цьому контексті фразеологізм *a movable feast* вживається метафорично, щоб описати подію, що приносить насолоду, і яка може змінюватися або адаптуватися, зберігаючи свою привабливість, навіть якщо вона відбувається в мобільному або мінливому середовищі (у поїзді, що рухається між Вашингтоном і Майамі).

- Просторовий аспект: Подія відбувається в поїзді, що рухається з одного місця в інше. Оскільки поїзд не зупиняється на одному місці, подія (у цьому випадку, ймовірно, розвага або вечеря) переноситься з одного простору в інший, що підкреслює мобільність.
- Часовий аспект: Подія триває під час поїздки, можливо, вона має певну гнучкість щодо часу, тому вона виглядає змінною в залежності від часу і місця.

Фразеологізм *a New York minute* означає дуже короткий проміжок часу, момент або мить, коли час здається неймовірно швидкоплинним. В основному ця фраза використовується для опису того, як швидко йде час у великому місті, зокрема в Нью-Йорку, де життя часто йде в дуже швидкому темпі, і навіть хвилина може здаватися дуже короткою.

- Часовий аспект: “*a New York minute*” — це образ, який передає надзвичайно швидке сприйняття часу. У контексті цього виразу «хвилина» не є звичайною одиницею вимірювання часу, а швидше концептуально

стискається в дуже короткий проміжок часу. Це свідчить про те, що в Нью-Йорку час відчувається набагато швидше через постійну активність і шалений ритм життя.

- Просторовий аспект: у фразеологізмі присутнє згадування про Нью-Йорк, що є символом великого міста з безліччю людей, різноманітних подій та швидких змін. Простір у цьому контексті не лише географічний (місто Нью-Йорк), а й метафоричний, оскільки Нью-Йорк виступає як метафора швидкості, невинної активності та великої кількості подій, що відбуваються в будь-яку мить.

Таким чином, фразеологізм *a New York minute* поєднує компонент часу, що передає швидкоплинність моменту, і простору, де цей час відчувається особливо інтенсивно через динамічний ритм великого міста.

Фразеологізм *arrow of time* (буквально «стріла часу») позначає концепцію лінійного напрямку часу, який рухається від минулого до майбутнього. Цей вираз відображає односторонній характер часу: він не може рухатися назад, а лише вперед, подібно до стріли, яка летить в одному напрямку.

Часовий аспект: *arrow of time* акцентує увагу на лінійності і неповторності часу. Цей вираз відображає основний принцип фізики, згідно з яким час рухається лише в одному напрямку — від минулого до майбутнього, і цей рух є незворотним. Стріла часу також є метафорою для сприйняття часу як не тільки послідовності моментів, але й напрямку, в якому неможливо повернутися назад.

Просторовий аспект: У цьому контексті простір не є прямим елементом виразу, але його можна розглядати як фоновий контекст, в якому відбувається цей рух часу. Простір у цьому випадку символізує загальний контекст або обставини, через які проходить лінія часу. Можна уявити, що «стріла » простягається через різні просторові координати (географічні, соціальні, культурні), але сам час невідворотно рухається вперед, незалежно від просторових змін.

“Arrow of time” – це ідея, яка не лише описує рух часу, але й вказує на його незворотність і неможливість повернутися до минулого. Простір виступає як метафорична сцена, де цей рух часу здійснюється, але саме важливим є саме відчуття напрямку часу.

Висновки до розділу 2

Очевидний взаємозв'язок часу і простору у фразеології підкреслює багатовимірність людського сприйняття цих категорій. Поєднання темпоральних і просторових характеристик у мовних одиницях демонструє, як мова відображає реальність, передаючи не лише хронологічну, а й локалізовану динаміку подій.

Слід також зазначити, що просторово-часові зв'язки можуть бути не тільки замінені одне одним, але і бути наявними на рівних умовах в межах одного фразеологізму, тим самим показуючи нерозривний зв'язок, взаємодоповнення, взаємну заміну двох грандіозних категорій не тільки всередині одного висловлювання, але і в межах світоглядного осмислення в цілому. Проведений аналіз дозволяє встановити необхідний для людської свідомості зв'язок між простором і часом як настільки близький, що навіть не викликає жодних труднощів у семантичному засвоєнні фразеосполуки, у якій одне поняття відображено за допомогою іншого.

За результатами проведеного дослідження нами було використано 150 фразеологізмів, розподілених відповідно до основних семантичних груп функційно-семантичного поля темпоральності та просторовості. Джерелом ілюстративного матеріалу стали сучасні словники англійської мови: Dictionary of American Idioms та Oxford Dictionary of Idioms.

Зазначених груп із семантикою часу було виділено п'ять, і кожна з них представлена як мінімум однією підгрупою та фразеологізмом. 1) часова перспектива – минуле, теперішнє, майбутнє; 2) частота та тривалість часу; 3) якість та особливості часу; 4) стан життя; 5) циклічність часу.

Фразеологізми з елементами простору широко охоплюють теми зміни місця, ізолюваності, обмеженості простору, захисту чи небезпеки домівки, а також соціальної та культурної значущості певних локацій. Їхня семантика часто переплітається з емоційними та соціальними асоціаціями, такими як комфорт, небезпека, свобода чи успіх.

Фразеологізми із семантикою простору було розподілено на три основні групи: 1) рух у просторі; 2) просторові обмеження; 3) характеристика місця / середовища: а) ізольовані; б) безпечні / небезпечні; в) з цінностями та можливостями; г) спільні або локалізовані території.

Найчастотнішими виявилися фразеологізми тематичної групи з семантикою якості та особливостей часу, зі значенням «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості», щодо фразеологізмів просторовості, їх аналіз виявив, що найчастіше вживаються фразеологічні одиниці пов'язані з рухом у просторі.

В дослідженні виявлено декілька фразеологічних одиниць (4 одиниці), які органічно поєднують у собі компоненти часу і простору, створюючи багатовимірні образи. Такі фразеологізми не лише відображають фізичну зміну місця чи перебіг часу, а й часто передають глибокі культурні, соціальні чи філософські концепти. Фразеологізми, що містять в собі компонент часу і простору відображають не лише конкретні ситуації, але й глобальні уявлення про взаємозв'язок часу та простору, роблячи мову більш живою та виразною.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Простір і час, подібно до матерії, є фізичними сутностями, що мають визначені властивості та структуру. Сучасна наука часто звертається до концепції єдиного часопростору, відомого як просторово-часовий континуум. Його основною характеристикою є рух, який відзначається односпрямованістю, незворотністю та безперервністю.

У гуманітарних науках важливим аспектом вивчення цих складних явищ є сприйняття ними людини, носія певної культури, у повсякденній свідомості. Саме тому сучасна лінгвістика, орієнтована на антропоцентричний підхід, демонструє значний інтерес до дослідження цих категорій.

Просторово-часовий континуум є зміненим та адаптованим залежно від світогляду мовця, його індивідуального розуміння дійсності, а також від культурних традицій епохи.

Фразеологічний дискурс є окремим типом дискурсу, що відрізняється цілісністю, системністю внутрішніх зв'язків, прецедентністю та інтенціональністю. Його сутність визначається розумінням дискурсу як комунікативної ситуації у всій її повноті, а також багатим комунікативним потенціалом елементів, які аналізуються з огляду на їх функціонування та вплив позамовних факторів на вибір, використання, сприйняття та інтерпретацію. Складові фразеологічного дискурсу мають ключові характеристики: зв'язок з фольклором, дидактичний характер, узагальнена часова і адресна орієнтація, багатофункціональність, стійкість і виразність.

Фразеологізми відзначаються цілісністю, метафоричним чи метонімічним значенням, емоційною забарвленістю, образністю, вмотивованістю, дериваційністю значення, окремим оформленням, стійкістю та ідіоматичністю. Хоча вони мають чимало спільного з окремими словами, словосполученнями та реченнями, фразеологічні одиниці є самостійними мовними феноменами, які володіють емоційно-експресивними властивостями, оцінкою та стилістичною функціональністю.

Очевидний взаємозв'язок часу і простору, а точніше – відображення часу за допомогою просторових характеристик, дозволяє наділити час як якостями циклічності, так і лінійності (цілеспрямованості і незворотності). Два такі протилежні способи сприйняття часу властиві англійській лінгвокультурі.

Слід також зазначити, що просторово-часові зв'язки можуть бути не тільки замінені одне одним, але і бути наявними на рівних умовах в межах одного фразеологізму, тим самим показуючи нерозривний зв'язок, взаємодоповнення, взаємну заміну двох грандіозних категорій не тільки всередині одного висловлювання, але і в межах світоглядного осмислення в цілому. Проведений аналіз дозволяє встановити необхідний для людської свідомості зв'язок між простором і часом як настільки близький, що навіть не викликає жодних труднощів у семантичному засвоєнні фразеосполуки, у якій одне поняття відображено за допомогою іншого.

За результатами проведеного дослідження нами було виписано та проаналізовано 150 фразеологізмів, розподілених відповідно до основних семантичних груп функційно-семантичного поля темпоральності та просторовості.

Зазначених груп із семантикою часу було виділено п'ять, і кожна з них представлена декількома, або як мінімум однією підгрупою та фразеологізмом: 1) часова перспектива – минуле («минулі часи», «колись/нещодавно», теперішнє («вчасність/несвоєчасність»), майбутнє («щось, що може статися/відбутися в майбутньому за певних умов»); 2) частота та тривалість часу («тривало/недовготривало» та «часто/рідко/постійно/ніколи», «завжди/жодного разу (ніколи)»; 3) якість та особливості часу – фразеологічні одиниці із значенням «доброго/поганого» проведення часу та поняття поняття «мінливості, швидкоплинності, раптовості та поступовості часу»; 4) стан життя – фразеологізми на позначення поняття «вік людини або її досвід», «скрутні/легкі часи»; 5) циклічність часу – фразеологізми, що відображають поняття «зранку/ввечері», «завершеність / закінчування чого-небудь»;

Фразеологізми із семантикою простору було розподілено на три основні групи, за якими можна охарактеризувати ці фразеологічні одиниці: 1) рух у просторі; 2) просторові обмеження; 3) характеристика місць / середовищ: а) ізольовані; б) безпечні / небезпечні; в) з цінностями та можливостями; г) спільні або локалізовані території.

Найчастотнішими виявилися фразеологізми тематичної підгрупи зі значенням «мінливість, швидкоплинність, раптовість та поступовість часу» (41 одиниця, 27% від загальної кількості). Наступними за чисельністю виявилися фразеологізми зі значенням «тривало/недовготривало» (21 одиниця, 14% від загальної кількості) та «вчасність/несвоєчасність» (15 одиниць, 10% від загальної кількості). Найменш чисельними виявилися фразеологізми із поняттям «ранок/вечір» (3 одиниці, 2%) та «колись/нещодавно» (3 одиниці, 2%).

Наступна картина спостерігається із фразеологізмами просторовості. Аналіз фразеологізмів із семантичним компонентом простір виявив, що найчастіше використовуються ті фразеологічні одиниці, що пов'язані з рухом у просторі (7 одиниць, 29.1% від загальної кількості), вирази, що характеризують безпечні та небезпечні місця (6 одиниць, 25% від загальної кількості) та фразеологізми із просторовими обмеженнями (5 одиниць, 21.1% від загальної кількості). Найменш представлені фразеологізми, що характеризують ізольовані місця (3 одиниці, 12,6% від загальної кількості) та місця з цінностями та можливостями (2 одиниці, 8% від загальної кількості), спільні або локалізовані території (1 одиниця, 4% від загальної кількості).

Окрему групу становили 4 часопросторові фразеологізми, що складають 2,6% від загальної кількості, об'єднуючи у собі як часові, так і просторові характеристики, що відображають багатовимірність сприйняття ситуацій або подій у мовленні: *a rolling stone, a movable feast, a New York minute, arrow of time*.

Час і простір є нероздільними категоріями, які утворюють єдину комбінацію не лише в бутті, а й у лінгвістиці, знаходячи своє вираження у фразеологізмах, що поєднують часові та просторові характеристики.

Аналіз нашого дослідження передбачає теоретичне та практичне значення, оскільки вивчення часопростору стало важливою частиною наукових досліджень, поряд з іншими аспектами реальності. Якщо простір і час є складовими єдиного цілого, то неможливо робити висновки про один із них без урахування іншого. Все, що існує у просторі, відображається і у часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боклах Д.. Дефініції і взаємозв'язок категорій топосу, локусів, хронотопу міста та їх реалізація у міському тексті художнього твору. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2019. Вип. 74. С. 249-257.
2. Васіна І. Лінгвістичні аспекти вивчення категорії хронотопу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 14. С. 87-91.
3. Воляннюк І.О. Топоніми як маркери просторового континууму (на матеріалі поетичних творів Тараса Шевченка). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. Вип. 47. С. 8-10.
4. Врублевська Т. В. Проблема категорії художнього простору у діахронному аспекті. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 6 (1). С. 53-62.
5. Величко С. І. Фразеологізми-прислів'я як конституенти функціонально-семантичного поля спонукання в сучасній німецькій мові : автореф. дис.... к. філол. н.: 10.02.04 "Германські мови". Київ. 2019. 21 с.
6. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. *Проблеми зіставної семантики*: збірник наукових статей. Вип. 10 / відп. ред. Корольова А. В. Київ: Вид. центр КНЛУ. 2019. Ч. 2. С. 72-76.
7. Гаращенко О. Фразеологічні одиниці та проблеми їх класифікацій. *Наукові записки*: зб. наук. пр. Сер.: Філологічні науки. Кіровоград: Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2019. Вип. 89(3). С. 176-180.
8. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови: монографія. Київ: Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 208 с.
9. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій : автореф. дис.... к. філол. н.: 10.02.01 "Українська мова". Київ. 2020. 19 с.
10. Кожуховська Л. Системні класифікації фразеологічних одиниць в україністиці. *Мовознавчі студії*. Вип. 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського) / упорядники: К. Іваночко О.

- Кушлик П. Мацьків М. Стечик М. Яким Я. Єрмоленко Л. Дрогобич: Посвіт. 2020. С. 192-198.
11. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія: [навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. Кривий Ріг: ТО "Центр-Принт". 2020. 349 с.
 12. Коркішко В. Часопростір як формотворча категорія художнього тексту. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. № 23, Вип. 1, 2020. С. 388-395.
 13. Марчук А. А. Хронотоп і проблеми просторовості художнього твору. *Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи*, Вип. 18, 2019. С. 144-147.
 14. Кохан І. Н. Китайські етнічні паремії про характер, особистість та відношення до життя в дискурсі англomовних ЗМІ Китаю. *Балтійський гуманітарний журнал*. 2019. № 4 (29). С. 264-268.
 15. Коцюба З. Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок. *Лінгвістичні студії*. 2021. № 24. С. 74–79.
 16. Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: Лінгвокультурологічний аспект: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук: 10.02.01. Львів, 2019. 465 с.
 17. Мараховська В. Г. Типи складнопідрядних речень з підрядними прикомпаративними: автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Українська мова». Запоріжжя. 1998. 23 с.
 18. Мілевська Т. О. Природа оцінки в мемуарному жанрі. *Матеріали XXX міжвишівськ. наук.-метод. конф. викладачів та аспірантів*. 2019. Вип. 13. С. 17-21.
 19. Мойсієнко А. К. Актуалізація фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2019. С. 115-121.
 20. Морараш Г. В. Фразеологічне багатство мови творів Євгенії Ярошинської. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана*

Огієнка : Філологічні науки. Вип. 28. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. С. 312-315

21. Присяжнюк Л. Ф. Оніричний хронотоп сучасної англomовної крос-культурної прози: нарис із лінгвістичної психопоетики. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*, Вип. 7. 2019. С. 149-153.

22. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: монографія. Київ. 2019. 600 с.

23. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-Київ. 2020. 716 с.

24. Семененко Н. М. Проблеми лінгвістичного статусу прислів'їв та приказок. *Лінгвістичні та методичні основи філологічної підготовки вчителя-мовника*. 2019. Т. 1. С. 201-208.

25. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. Київ. 2020. 146 с.

26. Сизонов Д. Ю. Функціонально-стилістична парадигма медійної фразеології. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ, 2017. Вип. 35. С. 56-69.

27. Симоненкова Т. П. Формування навичок культури мовлення у процесі роботи з фразеологічними одиницями. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. С. 8. Філологічні науки (мовознавство). Вип. 4. Київ. 2012. С. 162-169.

28. Соловець Л. О. Робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування молодших школярів: автореф. дис.... канд. пед. наук. Київ. 2019. 22 с.

29. Сороквашина І., Єрбоменко С. В. Особливості передачі фразеологізмів при перекладі художнього тексту з української мови на англійську. *Збірник наукових статей студентів та викладачів відділення перекладу*. Одеса. 2019. С. 56-59.

30. Сучасна українська літературна мова: лексика і фразеологія / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. Київ : Наук. Думка. 1973. 439 с.

31. Тепляков І. М. Конфронтація фразеологізмів на рівні системи та функціонування. *Мовознавчі студії*. Вип. 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського). Дрогобич: Посвіт, 2019. С. 394-403.
32. Сціра М. Фразеологізм як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії (доцільність використання й критерії добирання). *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Т. 8 (1). Poznań. 2020. С. 157-166.
33. Тепляков І. М. До проблеми розмежування системної і функціональної фразеології. *Проблеми слов'янства*. Львів. 2020. Вип. 41. С. 54-61.
34. Тодорова Н. Ю. Когнітивно-ономасіологічний аналіз як метод зіставного дослідження мотивації фразеологічних одиниць. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи: матеріали IV-ої щорічної міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8 червня 2018 р.)*. Київ: ННІМВ. НАУ. 2018. С. 238-242.
35. Тодорова Н. Ю. Фразеологічні одиниці просторової семантики в українській та англійській мовах: дис.... канд.. філол. наук: 10.02.17. Львів, 2018. 244 с.
36. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови. Харків, 2019. 400 с.
37. Федорченко Г., Доброльожа Г. Фразеологічне новаторство у сучасній публіцистиці. *Студентські лінгвістичні студії: збірник статей*. Житомир: Житомирський державний університет ім. Івана Франка, 2014. С. 129-135.
38. Франчук Н. Л., Поздрань Ю. В. Семантична класифікація українських фразеологізмів із компонентом-зоонімом (на матеріалі «Українсько-російського словника» А. Ніковського). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2019. Т. 30 (69), № 1. С. 38-42.
39. Хома Н. Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках). *Вісник Прикарпатського національного університету*. Філологія /

М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 29/31. С. 411-413.

40. Христіанінова Р. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ: Інститут української мови: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2020. 368 с.

41 Шабат-Савка С. Комунікативно-інтенційний зміст преференційних висловлень в українських пареміях. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, Т 4. С. 75-80.

42. Швець Т. А. Лексичні засоби об'єктивації просторово-часового континууму новели А. Гавальди «Petites pratiques germanopratices». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 38 (2). С. 161-165.

43. Шостак К. А. Етнолінгвістичний аспект вивчення фразеологізмів української мови. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. С. 8. Філологічні науки (мовознавство). 2014. Вип. 6. С. 227–233.

44. Яковлева О. А. Паремійний фонд мови: культурна універсальність і національна специфічність. *Філологічні науки: питання теорії та практики*. 2019. № 11 (41). С. 212-216.

45. Cowie A. P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998. 258 p.

46. Crystal D. *English as a Global Language*. First Edition, Cambridge. 2013. 212 p.

47. Chitra F. *Idioms and Idiomaticity*. Oxford University Press. 1996. 265 p.

48. Jackendoff R. *Languages of the mind : essays on mental representations*. Oxford: The MIT Press. 1992. 205 p.

49. Jeffries L. *Discovering Language. The Structure of Modern English*. New York. 2006. 252 p.

50. Lakoff G. *More than Cool Reason : a field guide to poetic metaphor*. Chicago : Chicago Univ. Press. 1989. 230 p.

51. Longo Lopez V. *Phraseology in Teaching and Learning Spanish as a Foreign Language in the USA*. *EUROPHRAS*. London. 2017. P. 87-94.

52. Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary. Merriam-Webster, 2011. С. 2018.
53. Moon R. Phraseology in general monolingual dictionaries. *International Handbook of Phraseology*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2007. 292 p.
54. Panin E. Concept-scheme verbalization by means of English phraseology. *Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Філологія*. Ужгород: ПП Данило С. І., 2020. Вип. 2 (44). С. 251-254.
55. Shchychlo L., Antipova A. Structural-semantic Features and Translation Specifics of German Phraseological Units with a Colorative Component. *Philological Treatises*, Vol. 12 (2). 2020. P. 96–103.
56. Semino E. Text worlds. *Cognitive poetics: Goals, gains and Gaps*. Berlin, NY : W de G, Mouton De Gruyter, 2009. 560 p.
57. Skandera P. *Phraseology and Culture in English*. New York: Mouton de Gruyter, 2007. 511 p.
58. Speech Interference Generated by Proverbs and Phraseological Units of the Russian and Chinese Languages / Akbembetova A., Bekkozhanova G., N. Shengelbayeva, N. Bekeyeva, S. Askarova. *International Journal of Society, Culture & Language*, 9.2 Themed Issue on Modern Realities of National Languages of CIS Countries. Kazakhstan. 2021. P. 1-9.
59. Yemelianova O. V., Maga T. M. Political Phraseology and Features of its Translation in Modern English Journalistic Discourse. *Філологічні трактати*. 2019. Т. 11. № 1. С. 26-33.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dictionary of American Idioms. The McGraw-Hill Companies. 2005. 1098 p.
2. Oxford Dictionary of Idioms. Second Edition. Oxford University Press. 2004. 352 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Матеріал дослідження

drag (or haul) ass hurry or move fast [ODI, p. 11]

go like a bomb (of a vehicle or person) move very fast [ODI, p. 36]

the butterfly effect the phenomenon whereby a minute localized change in a complex system can have large effects elsewhere [ODI, p. 43]

famous for fifteen minutes (especially of an ordinary person) enjoying a brief period of fame before fading back into obscurity [ODI, p. 101].

take five take a short break; relax [ODI, p. 109].

a mile a minute very quickly [ODI, p. 188].

one minute to midnight the last moment or opportunity [ODI, p. 189].

a New York minute a very short time; a moment [ODI, p. 199].

down to the wire used to denote a situation whose outcome is not decided until the very last minute [ODI, p. 315].

back in the day in the past; some time ago [ODI, p. 12].

back to square one back to the starting point, with no progress made [ODI, p. 12].

a bad quarter of an hour a short but very unpleasant period of time; an unnerving experience [ODI, p. 13].

watch the clock wait eagerly for the end of working hours [ODI, p. 57].

a no-go area an area which is dangerous or impossible to enter or to which entry is restricted or forbidden [ODI, p. 201].

at the eleventh hour at the latest possible moment [ODI, p. 93].

put off the evil day (or hour) postpone something unpleasant for as long as possible [ODI, p. 96].

your finest hour the time of your greatest success [ODI, p. 106].

a golden age a period in the past when things were at their best, happiest, or most successful [ODI, p. 125].

keep late (or regular) hours do the same thing, typically getting up and going to bed, late (or at the same time) every day [ODI, p. 150].

till all hours till very late [ODI, p. 150].

improve the shining hour make good use of time; make the most of your time [ODI, p. 152].

at a rate of knots very fast [ODI, p. 164].

many's the used to indicate that something happens often [ODI, p. 183].

nine to five typical office hours [ODI, p. 200].

nine times out of ten on nearly every occasion [ODI, p. 200].

full of years having lived to a considerable age [ODI, p. 117].

Indian summer period of dry, warm weather occurring in late autumn; a tranquil or productive period in someone's later years [ODI, p. 153]

burn the midnight oil read or work late into the night [ODI, p. 41]

the dead of night the quietest, darkest part of the night [ODI, p. 74]

the dead of winter the coldest part of winter [ODI, p. 74]

night and day all the time; constantly [ODI, p. 200].

on a tickey in a very small area [ODI, p. 293]

cut a swathe through pass through something causing great damage, destruction, or change [ODI, p. 283].

on a sixpence within a small area or short distance [ODI, p. 283].

up the river to or in prison [ODI, p. 244]

the same neck of the woods the same small geographical area or community [ODI, p. 198].

below stairs in the basement of a house, in particular as the part occupied by servants [ODI, p. 21].

crack a crib break into a house [ODI, p. 64].

door to door visiting all the houses in an area to sell or publicize something [ODI, p. 83].

front of house the parts of a theatre in front of the proscenium arch [ODI, p. 117].

a halfway house a place where ex-prisoners, mental patients, etc. can stay while they become reaccustomed to normal life [ODI, p. 134].

lares and p  nates the home [ODI, p. 167].

a no-go area an area which is dangerous or impossible to enter or to which entry is restricted or forbidden [ODI, p. 201].

from A to B from your starting point to your destination; from one place to another [ODI, p. 3].

an Aladdin's cave a place full of valuable objects [ODI, p. 4].

where it's at the most fashionable place, possession, or activity [ODI, p. 11].

the back of beyond a very remote or inaccessible place [ODI, p. 12].

off the beaten track (or path) in or into an isolated place [ODI, p. 25].

a black spot a place that is notorious for something, especially a high crime or accident rate [ODI, p. 27].

unknown country an unfamiliar place [ODI, p. 63].

an Englishman's home is his castle an English person's home is a place where they may do as they please and from which they may exclude anyone they choose [ODI, p. 95].

on (or upon) the gad on the move [ODI, p. 119].

happy hunting ground a place where success or enjoyment is obtained [ODI, p. 136].

out of harm's way in a safe place [ODI, p. 137].

high and low in many different places [ODI, p. 143].

hole in the wall small dingy place, especially a business [ODI, p. 147].

the lion's mouth a place of great peril [ODI, p. 175].

round Robin Hood's barn by a circuitous route [ODI, p. 244].

down the road in the future [ODI, p. 244].

a rolling stone a person who does not settle in one place for long [ODI, p. 245].

(make a) run for it attempt to escape someone or something by running away [ODI, p. 249].

shake the dust off your feet leave a place indignantly or disdainfully [ODI, p. 257].

stretch your legs go for a short walk, typically after sitting in one place for some time [ODI, p. 280].

as if there was (or as though there were) no tomorrow with no regard for the future consequences [ODI, p. 295].

tomorrow is another day the future will bring fresh opportunities [ODI, p. 295].

up hill and down dale all over the place [ODI, p. 303].

yesterday's man a man, especially a politician, whose career is finished or past its peak [ODI, p. 321].

yesterday's news a person or thing that is no longer of interest [DAI, p. 321].

in full flight escaping as rapidly as possible [DAI, p. 111].

at (or on) the double at running speed; very fast [DAI, p. 84].

on a dime (of a manoeuvre that can be performed by a moving vehicle or person) within a small area or short distance [DAI, p. 79].

a blind spot an area into which you cannot see [DAI, p. 79].

arrow of time the direction of travel from past to future in time considered as a physical dimension [DAI, p. 9].

once in a blue moon very rarely; practically never [DAI, p. 30]

turn back the clock return to the past or to a previous way of doing things [DAI, p. 56].

till the cows come home for an indefinitely long time [DAI, p. 64]

in a dog's age in a very long time [DAI, p. 82]

donkey's years for a very long time [DAI, p. 83]

the year dot a very long time ago [DAI, p. 84]

on the dot exactly on time [DAI, p. 84]

a movable feast an event which takes place at no regular time [DAI, p. 103]

a fly in amber a curious relic of the past, preserved into the present [DAI, p.

112]

till hell freezes over forever [DAI, p. 129]

till kingdom come forever [DAI, p. 161]

morning, noon, and night all of the time; constantly [DAI, p. 192]

many moons ago a long time ago [DAI, p. 192]

make it snappy be quick about it [DAI, p. 268].

slow but (or and) sure not quick but achieving the required result eventually [ODI, p. 267].

make short work of accomplish, consume, or destroy quickly [ODI, p. 260].

in short order immediately; rapidly, chiefly [ODI, p. 260].

in the short run over a brief period of time [ODI, p. 260].

sharp as a needle extremely quick-witted [ODI, p. 258].

in two shakes (of a lamb's tail) very quickly [ODI, p. 257].

more — than you can shake a stick at used to emphasize the largeness of an amount [ODI, p. 257].

burn rubber drive very quickly [ODI, p. 247].

quick as a flash very quick in acting and reacting [ODI, p. 233].

pour it on progress or work quickly or with all your energy [ODI, p. 226].

a mile a minute very quickly [ODI, p. 188].

make up for lost time do something faster or more often in order to compensate for not having done it quickly or often enough before [ODI, p. 178].

look sharp be quick [ODI, p. 177].

be light on your feet be quick or nimble [ODI, p. 173].

in less than no time very quickly or soon [ODI, p. 171].

left, right, and centre (also left and right or right and left) on all sides [ODI, p. 170].

before you can say knife very quickly; almost instantaneously [ODI, p. 162].

on the jump moving quickly [ODI, p. 158].

in jig time extremely quickly; in a very short time [ODI, p. 156].

put a jerk in it act vigorously, smartly, or quickly [ODI, p. 156].

before you can say Jack Robinson very quickly or suddenly [ODI, p. 155].

hustle your butt move or act quickly [ODI, p. 151].

drop someone or something like a hot potato quickly abandon someone or something [ODI, p. 149].

a home from home a place where you are as happy, relaxed, or at ease as in your own home [ODI, p. 147].

get the hell out (of) escape from a place or situation very quickly [ODI, p. 142].

sweep someone off their feet quickly and overpoweringly charm someone [ODI, p. 114].

there are no flies on the person mentioned is very quick and astute [ODI, p. 112].

flash in the pan a thing or person whose sudden but brief success is not repeated or repeatable [ODI, p. 111].

light a fire under someone stimulate someone to work or act more quickly or enthusiastically [ODI, p. 107].

get cracking act quickly and energetically [ODI, p. 64].

sell (or go) like hot cakes be sold quickly and in large quantities [ODI, p. 44].

make a fast buck earn money easily and quickly [ODI, p. 40]

beat the clock perform a task quickly or within a fixed time limit [ODI, p. 19]

on the tiles away from home having a wild or enjoyable time and not returning until late in the evening or early in the morning [ODI, p. 293]

the sun is over the yardarm it is the time of day when it is permissible to drink alcohol [ODI, p. 292]

last thing late in the evening, especially as a final act before going to bed [ODI, p. 168]

the (wee) small hours the early hours of the morning immediately after midnight [ODI, p. 267]

rise with the sun (or lark) get up early in the morning [ODI, p. 243]

up with the lark up very early in the morning [ODI, p. 167]

first thing early in the morning; before anything else [ODI, p. 108]

the crack of dawn very early in the morning [ODI, p. 64]

bright and early very early in the morning [ODI, p. 38]

a month of Sundays a very long, seemingly endless period of time [ODI, p. 191]

a New York minute in a very short period of time : in an instant [ODI, p. 199]

before the Rinderpest in South Africa, a long time ago; referring to the 1896 epidemic of the cattle disease, treated as a landmark [ODI, p. 34]

round the clock all day and all night; ceaselessly [ODI, p. 56].

time immemorial used to refer to a point of time so long ago that people have no knowledge or memory of it [ODI, p. 293].

the watches of the night the hours of night, especially viewed as a time when you cannot sleep [ODI, p. 308].

the witching hour midnight [ODI, p. 310]

as the crow flies used to refer to a shorter distance in a straight line across country rather than the distance as measured along a more circuitous road [ODI, p. 66].

hit the road set out on a journey; depart [ODI, p. 145]

like lightning (or like greased lightning) very quickly [ODI, p. 174]

in the wink of an eye (or in a wink) very quickly [ODI, p. 315]

wham-bam-thank-you-ma'am used in reference to sexual activity conducted roughly and quickly, without tenderness [ODI, p. 310]

in a twinkling (or the twinkling of an eye) in an instant; [ODI, p. 300].

in a trice in a moment; very quickly [ODI, p. 298].

think on your feet react to events quickly and effectively [ODI, p. 290].

to cut (or make) a long story short used to end an account of events quickly [ODI, p. 279].

put down roots begin to lead a settled life in a particular place [ODI, p. 246]

a sabbath day's journey a short and easy journey [ODI, p. 277]

pull up stakes (of a person) move or go to live elsewhere [ODI, p. 274]

up sticks go to live elsewhere [ODI, p. 277]

go walkabout wander around from place to place in a protracted or leisurely way [ODI, p. 306]

Фразеологічна одиниця *The Golden Age*. Приклад: «*She was an actress from the golden age of the cinema*» [60].

У зазначеному реченні за допомогою фразеологізму підкреслено, що певна людина, про яку йдеться, досягла успіху в акторській майстерності під час золотої доби розквіту кіно. Відповідно, згаданий та позначений фразеологізмом період характеризується як найбільш успішний у акторській кар'єрі зазначеної жінки.

Фразеологізм *to go through fire and water*. Приклад: «*I want to make José a real man, prepared to go through fire and water*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використовується, аби вказати на необхідність отримання людиною на ім'я Хосе комплексу необхідних життєвих навичок, що сукупно складають життєвий досвід.

Фразеологічна одиниця *cry over spilt (spilled) milk*. Приклад: «*What's done cannot be undone, so it's no use crying over spilt milk*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм виконує функцію, подібну до виконуваної ним у попередньому реченні (дозволяє відобразити ставлення мовця до помилок.). За його допомогою мовець аргументує, що те, що вже сталося, змінити не можна, а для того, щоб повноцінно розвиватися й рухатися вперед, необхідно залишити старі невдачі в минулому і не боятися їх нового виникнення.

Фразеологізм *much water has flowed under the bridge since*. Приклад: «*There was much water has flowed under the bridge since last European campaign*» [59].

Наведений приклад за допомогою використання фразеологічної одиниці *much water has flowed under the bridge since* демонструє, наскільки довго футбольна команда не потрапляла до європейських змагань.

Фразеологізм *ahead of one's time*. Приклад: «*Great inventions always ahead of one's time*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологізму артикулюється значущість крупних наукових відкриттів, що випереджають свій час, будучи для нього незапланованими, несвоєчасними.

Фразеологічна одиниця *strike while the iron is hot* . Приклад: «*This is the best time in the last ten years to buy a house. Strike while the iron is hot*» [60].

У наведеному прикладі мовець закликає свого співрозмовника правильно оцінити ситуацію, що складається, та здійснити купівлю будинку з огляду на максимальну своєчасність зазначеної дії. За допомогою фразеологізму підкреслюється доречність виконання запропонованої дії.

Фразеологічна одиниця *when my ship comes home*. Приклад: «*When my ship comes home I want to drink some beer*» [59].

У наведеному прикладі мовець виголошує бажання розслабитися за допомогою спиртного, коли завершить свої поточні справи. Можливість таких змін він пов'язує лише з виконанням певних умов, до яких і належить виконувана ним поточна справа.

Фразеологізм *every now and again*. Приклад: «*Every now and again I'm happy*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використовується для того, аби продемонструвати непостійність відчуттів мовця.

Фразеологізм *year in, year out*. Приклад: «*Year in, year out we go to the sea*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм використовується для того, аби продемонструвати постійність, налагодженість графіку поїздок на море.

Фразеологізм *once in a blue moon*. Приклад: «*Once in a blue moon, there's an issue I can't resolve*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологізму артикулюється упевненість мовця у власних можливостях. Так, він стверджує, що не зможе розв'язати певну проблему лише в крайньому, майже неможливому випадку, який можна порівняти із блакитним місяцем на небі.

Фразеологічний вираз *when the Ethiopian changes his skin* . Приклад: «*Spurs will win Premier League when the Ethiopian change his skin*» [60].

У зазначеному прикладі артикулюється повна невіра футбольних уболівальників у те, що футбольний клуб коли-небудь зможе виграти національний чемпіонат. Можливість такої події оцінюється ними з використанням фразеологізму *when the Ethiopian change his skin*, тобто як така, що ніколи не станеться.

Фразеологізм *donkey's years*. Приклад: «*His family's been lived here for donkey's years*» [60].

У наведеному реченні за допомогою фразеологізму відзначається значна тривалість терміну проживання родини, про яку говориться, на одному й тому самому місці (в одній і тій самій будівлі).

Фразеологізм *a great long while*. Приклад: «*His family's been lived here for a great long while*» [60].

У наведеному реченні за допомогою фразеологізму відзначається значна тривалість терміну проживання родини, про яку говориться, на одному й тому самому місці (в одній і тій самій будівлі).

Фразеологізм *to have a whale of a time*. Приклад: «*I had a whale of a time in her party*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується для того, аби відзначити, як саме автор висловлювання провів час на вечірці у своєї подруги.

Фразеологізм *to do/serve time*. Приклад: «*If you keep stealing things, you might ending up doing time one day*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм уведено, аби евфемістично повідомити співрозмовникові мовця, що подальші порушення ним закону, зокрема, крадіжки, можуть призвести до того, що одного дня він потрапить до в'язниці.

Фразеологізм *there are no birds of this year in last year's nest*. Приклад: «*All things are new..even the nest beneath the eaves;—There are no birds in last year's nest*» [60].

У наведеному прикладі виділений фразеологізм використаний для того, щоб продемонструвати невідворотність змін, що сталися із певним місцем за окремий відтинок часу.

Фразеологізм *art is long, life is short*. Приклад: «*Having fun will not win me immortality. Only my paintings can do that. Art is long and life is short*» [60].

У наведеному прикладі мовець розмірковує про те, що саме по собі отримання задоволення від життя не подарує йому безсмертя. Він є художником, і усвідомлює, що лише своїми працями зможе закарбувати власне ім'я в історії, тому наприкінці свого висловлювання вживає фразеологізм *art is long, life is short*.

Фразеологізм *a nine-days wonder*. Приклад: «*The band's biggest fear was becoming a nine-day wonder*» [60].

В аналізованому реченні фразеологізм *nine-day wonder* вживається для позначення найбільшого страху будь-якого музичного колективу – досягнути лише короткочасної популярності, стати тим самим дивом на годину, про яке забудуть практично наступного дня після того, як буде досягнуто піку відомості й слави. Подібна ситуація виглядає дійсно прикрою для будь-якого музиканта і митця загалом, тому в наведеному реченні й використано відповідний фразеологізм.

Фразеологічну одиницю *to vanish into thin air*. Приклад: «*Feeling guilty, young man vanished into thin air, and nobody have seen him this evening*» [60].

У наведеному реченні молоду людину, про яку в ньому розповідається, змушує ментально зникнути почуття провини. Аналізований фразеологізм ужито з метою унаочнення швидкості, з якою цей молодик вирішив піти з вечірки, немовби розчинившись у повітрі.

Фразеологізм *from time to time*. Приклад: «*He stays at the flat from time to time – perhaps two or three times a year*» [60].

За допомогою фразеологізму автор художнього твору описує особливості способу життя свого героя. Так, він зазначає, що людина, про яку йдеться у

реченні, буває у певній квартирі лише кілька разів на рік, тобто не мешкає там постійно, а тільки час від часу навідується. Відповідно, фразеологізм у зазначеному випадку є вказівкою на мінливість, непостійність виконуваної дії, оскільки автор відзначає, що його герой буває у своїй квартирі або два, або три рази на рік, відтак, точна кількість відвідувань квартир.

Фразеологізм *in a short time*. Приклад: «*A few weeks ago several Japanese car factories had to go onto short-time working because they didn't have enough steel*» [60].

Фразеологізм *short time* використано у значенні «скорочений або неповний робочий день». У реченні говориться, що декілька японських автозаводів були змушені перейти на такий графік виробництва через брак матеріалу для праці.

«*I can bring your suit to the cleaners when I pick up the kids and kill two birds with one stone*» [60].

Друге проаналізоване речення виглядає подібним за змістом до першого. Фразеологізм *kill two birds with one stone* у ньому так само вживається на позначення швидкого та успішного вирішення проблеми, тільки в зазначеному реченні мовець пропонує своєму співрозмовнику забрати його чи її костюм з хімчистки, коли він забиратиме дітей із навчального закладу.

Фразеологізм *beat around the bush*. Приклад: «*Quit beating around the bush and say what's on your mind*» [60].

Наведений приклад є багато в чому подібним до попереднього, тільки в цьому разі мовець звертається до свого співрозмовника із вимогою якнайшвидше повідомити йому, що саме він має на увазі, про що він думає. Фразеологізм у зазначеному випадку дозволяє максимально дохідливо й образно донести до співрозмовника мету свого висловлювання.

«*For the oil industry time is money, and in most cases it's cheaper to pay compensation and move to another site than wait for a board hearing*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм *time is money* використовується для позначення важливості правильного використання часу в нафтогазовій індустрії.

Для того, аби продемонструвати всю необхідність максимально швидкого вирішення проблем, автор висловлювання стверджує, що швидка сплата компенсації може бути вигіднішою, ніж заведення справи в глухий кут, що може спричинити подальші витрати.

«*Therefore since brevity is the soul of wit, And tediousness the limbs and outward flourishes, I will be brief*» [60].

У наведеному прикладі з шекспірівського твору «Гамлет» доводиться цінність короткого висловлювання на противагу просторікуванню.

Фразеологізм *at first sight*. Приклад: «*It was love at first sight*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використаний для того, аби переконати адресата висловлювання в тому, що любов певних осіб одне до одного є щирою та триває практично з першої їхньої зустрічі. Відповідно, мірою «щирості» любові постає моментальність її прояву.

Фразеологізм *slow and sure*. Приклад: «*I am making good progress—slow but sure*» [60].

У наведеному реченні фразеологізм *slow but sure* використано для того, аби охарактеризувати головну запоруку успішного просування в роботі – неспішного, поступового виконання завдання.

Фразеологізм *to beat the clock*. «*Frozen mixed vegetables help you beat the clock with this soup*» [60].

У наведеному прикладі фразеологічну одиницю вжито, аби обґрунтувати необхідність використання готової замороженої овочевої суміші для приготування супу. Так, на думку автора висловлювання, таке рішення допоможе вирішити проблему із приготуванням супу максимально швидко та в гранично можливий термін.

Фразеологізм *to come of age*. Приклад: «*Birch has seen contemporaries Ken Doherty and James Wattana come of age this season*» [60].

У проаналізованому прикладі фразеологізм *to come of age* набуває додаткового метафоричного значення, оскільки в ньому йдеться про

дорослішання професійних гравців у снукер Кена Доерті та Джеймса Воттана, яке остаточно оформилося під час останнього на момент наданої оцінки проведеного ними турніру. Відповідно, із контексту можна зрозуміти, що мова йде не про досягнення снукеристами вікового повноліття, а швидше про значне підвищення рівня їхньої гри, яка стала більш зрілою, дорослою, відтак, і самих спортсменів тепер можна сприймати не як юніорів, а як повноправних майстрів. Таким чином, можна говорити про те, що, попри метафоричність, у зазначеному випадку фразеологізм *to come of age* все-таки зберігає відповідні конотації, що дозволяє зарахувати його до тематичної групи «вік людини або її досвід».

Фразеологічна одиниця *old as the hills*. Приклад: «*That story is as old as the hills!*» [60]

У наведеному прикладі автор висловлювання прагне довести своєму співрозмовнику – уявному чи реальному – що почута ним версія подій, або ж історія, є настільки давньою, що чудово йому знайома. Відтак, він імпліцитно висловлює сумнів у доречності одразу двох дій уявного співрозмовника – самого наведення згаданої історії, а також у її реальності, через те, що її занадто часто використовують.

Фразеологічна одиниця *a knowing old bird*. Приклад: «*But Ian Porterfield and that knowing old bird Don Howe have now moulded a team that has allied flair with fight*» [59].

У зазначеному реченні фразеологізм *knowing old bird* вживається на позначення великого життєвого досвіду та глибоко розвинених практичних умінь футбольного тренера Дона Хоу, який разом із колегою Іеном Портерфілдом зміг сформувати команду, що здатна об'єднуватися перед кожною грою та змагатися за найвищий результат. Автор репортажу, із якого взято аналізований фрагмент, прямо натякає на те, що саме досвід Дона Хоу дозволив настільки об'єднати команду навколо спільної ідеї.

Прізвисько *ancient mariners*. Приклад: «*As the drink flowed, two of the team's most ancient mariners, the captain Billy Bremner and his legendary bosun Denis Law*

told tales of yore and led their gallant crew in a hearty chorus of merry football shanties» [60].

Аналізований фрагмент містить відомості про особливості проведення вільного часу в легендарній англійській футбольній команді. Так, автор наголошує, що стародавніми мореплавцями, а саме старожилами команди, були Біллі Бремнер та Деніс Лоу, і продовжує морську тематику характеристикою цих гравців як капітана і боцмана відповідно (хоча лексема *captain* в англійській мові є полісемічною і активно використовується в тому числі в спорті). Отже, за допомогою фразеологізму *ancient mariners* позначені найбільш легендарні й шановані футболісти команди.

Фразеологізм *a man of the old school*. Приклад: «*Knowing his friend to be a rugby man of the old school» [60].*

У наведеному прикладі мовець описує свого друга як представника старої школи регбі. Регбі є достатньо жорстким і контактним видом спорту, відтак, можемо припустити, що манера гри описуваного гравця відрізняється схильністю до використання силових прийомів, є гранично жорсткою та безжальною відносно гравців команди суперника.

Фразеологічна одиниця *age of discretion*. Приклад: «*James is on the age of discretion» [60].*

У наведеному прикладі мовець стверджує, що такий собі Джеймс досягнув відповідного віку, аби отримати можливість самостійно обирати структуру та мотивацію власних дій.

Фразеологізм *you live and learn*. Приклад: «*I feel a complete idiot. But, then, you live and learn» [60].*

У цьому прикладі фразеологізм *you live and learn* так само використано, аби продемонструвати, що в цьому світі щодня відбувається так багато нового, що людина може відчутти себе повністю некомпетентною. За допомогою фразеологізму, втім, наголошується, що кожен отриманий досвід є дуже цінним для подальшого розвитку людини.

Фразеологізм *a new lease of life*. Приклад: «*After finding out that the tests came back negative for cancer, I feel as though I've been given a new lease of life!*» [59]

У зазначеному прикладі фразеологізм *new lease of life* використовується, аби продемонструвати перехід від очевидно негативного життєвого періоду до кращої доби в житті. Мовець описує власні враження від того, що онкологічне обстеження не виявило в нього злоякісної пухлини, відповідно, він отримав шанс повернутися до нормально життя.

Фразеологізм *to be onto a winner*. Приклад: «*We knew immediately we were onto a winner*» [60].

У наведеному прикладі за допомогою фразеологічної одиниці відображається впевненість мовця у тому, що врешті-решт, його та його команду чекатиме фінальний успіх.

Фразеологізм *to sit twiddling one's thumbs*. Приклад: «*I'm just twiddling my thumbs here in the ER, waiting for someone to give me an update on Claire's condition*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використовується на позначення періоду вимушеної бездіяльності, коли мовцеві довелося чекати на невідкладну допомогу, аби дізнатися про стан здоров'я його знайомої.

Фразеологічна одиниця *crack of dawn*. Приклад: «*I've been up since the crack of dawn repairing the fences that blew down in the storm*» [60].

У наведеному прикладі фразеологізм використано, аби окреслити час початку мовцем діяльності із ремонтування парканів, пошкоджених та зруйнованих під час шторму. За допомогою фразеологічної одиниці він указує, що припинив свій сон під час сходу сонця та одразу став до роботи.

Фразеологізм *the end crowns the work*. Приклад: «*Apparently, he forgot that the end crowns the work, and wrote an essay unsuccessfully*» [60].

У наведеному прикладі невдача учня чи студента із написанням твору пояснюється за допомогою фразеологізму *the end crowns the work*. Так,

зазначається, що він, очевидно, не був знайомий із цим висловом, тому погано написав твір, який зазвичай пишеться наприкінці тестування чи контрольної роботи.

Фразеологічна одиниця *last-ditch effort*. Приклад: «*The government made a last-ditch effort to prevent a strike by the teachers*» [59].

Наступний приклад використання фразеологізму також пов'язаний із політичним дискурсом. Так, на думку мовця, згадана ним спроба представників уряду порозумітися з учителями є дійсно останньою, оскільки справа вже дійшла до страйку, тобто невдоволення освітян є критичним.

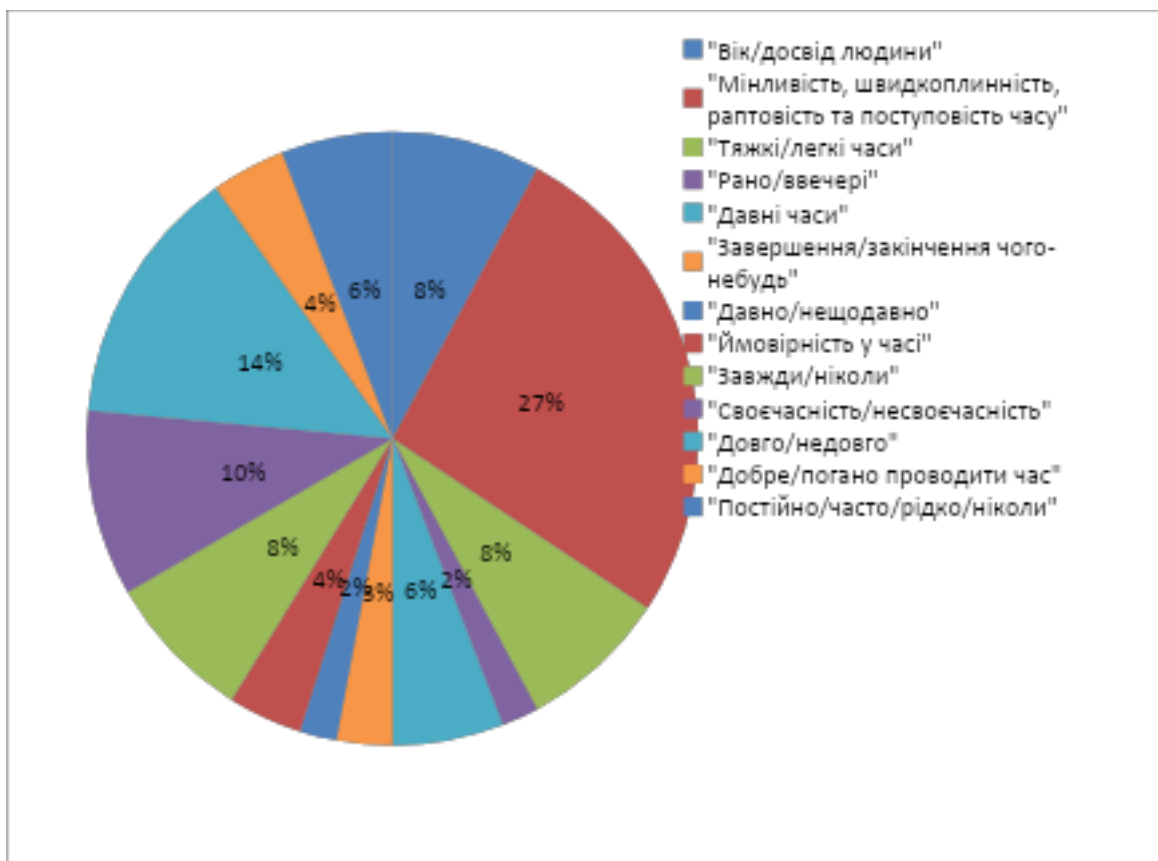


Рисунок В. Відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням часу.

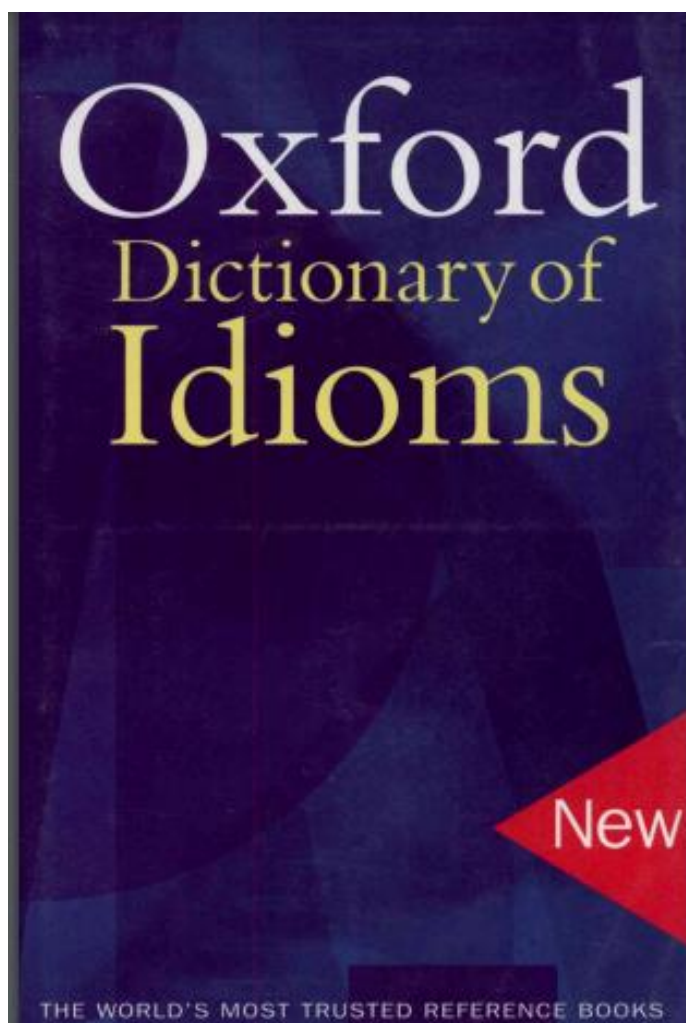


Рисунок Г. Oxford Dictionary of Idioms (ODI). Second Edition. Oxford University Press, 2004. 352 p.

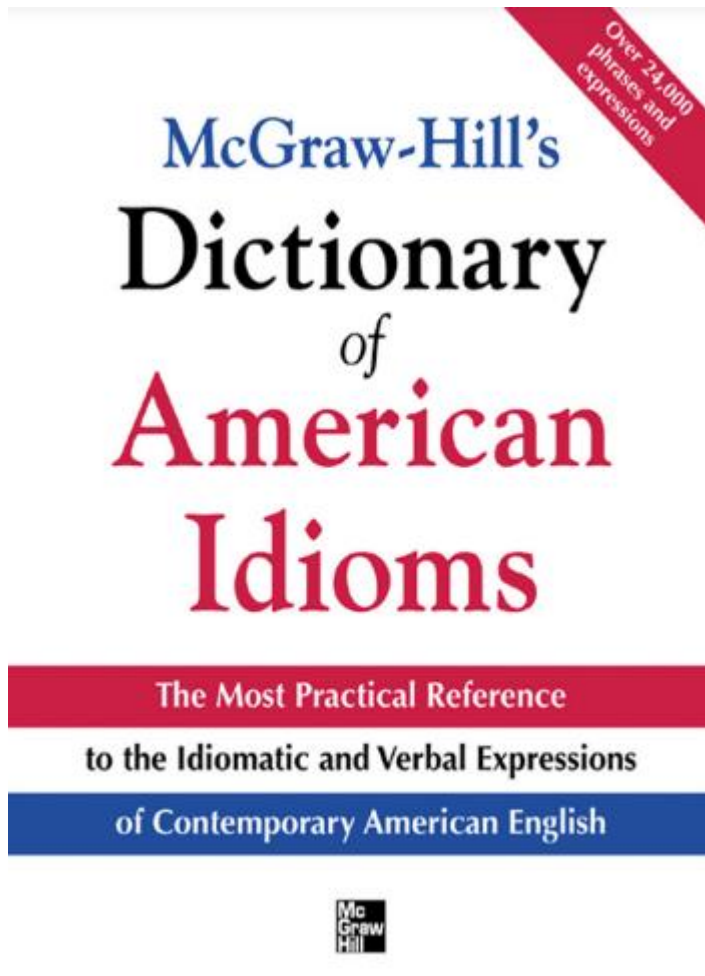


Рисунок Д. Dictionary of American Idioms (DAI). The McGraw-Hill Companies, 2005. 1098 p.

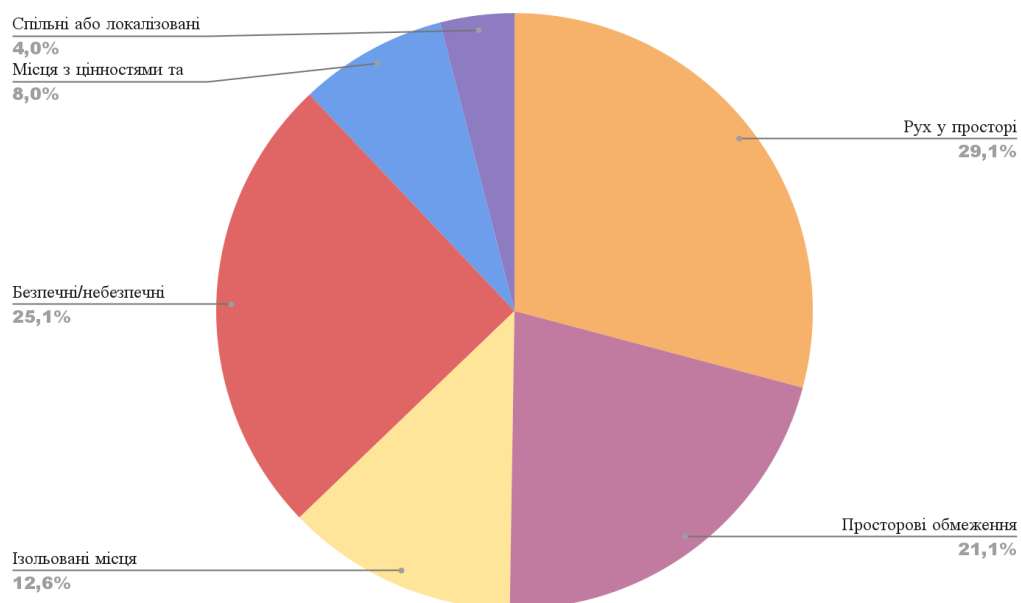


Рисунок Е. Відсоткове співвідношення проаналізованих груп фразеологізмів зі значенням простору.